

EUROSÜSTEEM

TÖÖTURU
ÜLEVAADE

2/2022

Eesti Panga ekspertide koostatud Tööturu Ülevaade käsitleb Eesti tööjõupakkumise ja -nõudluse ning tööjõu hinna ehk palkade arengut. Keskpank jälgib tööturu arengut kahel põhjusel. Esiteks on tööjõud oluline tootmissisend, mistõttu on tööjõupakkumise või aktiivsuse muutusel otsene mõju potentsiaal-
sele majanduskasvule. Teiseks võib tööturul toimuv avaldada suurt mõju inflatsioonile. Kuna euroala rahapoliitika eesmärk on hinnastabiilsus ja Eesti majandus on avatud, saab majandus kohanduda muutustega eelkõige tootmissisendite hindade ja koguste kaudu. Seetõttu on vajalik tööturu paind-
likkus ja see, et palgatõus vastaks tootlikkuse kasvule ega põhjustaks tootmiskulude kasvades liiga kiiret inflatsiooni.

Koostanud	Lauri Matsulevitš, Mari Pärnamäe, Orsolya Soosaar, Katri Urke
Toimetanud	Kadri Põdra
Küljendanud	Triinu Talve, Urmas Raidma
Võrguväljaanne	ISSN 2346-6936

SISUKORD

KOKKUVÕTE	4
TÖÖJÕUNÕUDLUS	5
Hõive	5
Taustinfo 1. Valitsussektori hõive kasv	7
Taustinfo 2. Idufirmade hõive intressimäära tõusu lävel	9
Vabad töökohad	13
Töjõu liikumine	15
Tööpuudus.....	16
TÖÖJÕUPAKKUMINE	20
Taustinfo 3. Ukraina sõjapõgenikud Eesti tööturul.....	22
KESKMINE PALK.....	24
Taustinfo 4. Tarbijahindade kasvu ja palgakasvu seos Eestis	27

KOKKUVÕTE

2022. aasta alguseks oli Eesti tööturg jõudnud koroonaviiruse kriisist hästi taastuda ja vaba tööjõu hulk oli taas kahanenud tasemele, kus tööandjad tunnetasid uuesti tööjõupuudust ning ilmnema hakkas palgatõususuurve. Majanduse kasvuhoogu asus aga pärssima 2021. aasta lõpus alanud hüppeline energiahindade tõus ning majandusšokk, mille vallandas veebruari lõpus alanud Venemaa kallaletung Ukrainale. Tööturule jõuavad muutused majandusaktiivsuses mõningase viitajaga ja kuigi mõningaid märke olukorra muutusest oli juba esimesel poolaastal märgata, oli tööturu seis siiski endiselt väga hea.

Hõive ületas 2022. aasta esimeses pooles nii tööjõu-uuringu kui ka maksu- ja tolliameti andmete järgi märgatavalt koroonaviiruse kriisile eelnenud, 2019. aasta taset. Hõive kasvas kiiresti, peamiselt erasektoris, kuid kasvukiirus aeglustus kvartalite lõikes. Eriti on hõive kasvanud suure tootlikkuse ja ka kõrge palgatasemega teenindussektori tegevusaladel. Rohkem on hõivatuid ka avalikus sektoris, kus hõive kahanemise trend pöördus juba enne koroonaviiruse kriisi algust. Kõige selgemini on uue kriisi mõju esialgu nähtav ettevõtete hõiveootustes, mis tööstuses ja ehituses muutusid varasemast märksa pessimistlikumaks. Vabu töökohti oli kuni teise kvartalini ajaloolises võrdluses küll veel palju, kuid töötukassa andmed uute vakantside kohta kolmandas kvartalis näitasid mõningast kahanemist.

Töötuse määr oli 2022. aasta esimeses pooles mõnevõrra kõrgem kui enne koroonaviiruse kriisi, ent samas tõenäoliselt allpool loomulikku töötuse määra. Siin mängis rolli ka erakordse hüppe teinud tööjõus osalemise määr. Ilmselt lakkasid tööjõus osalemist takistamast erinevad koroonaviiruse kriisiga seotud tegurid, nagu hirm haigestuda ja vajadus distantsõppel laste eest hoolitseda. Lisaks olid 2022. aasta alguseks läbi saanud kriisi ajal koondatute hüvitised ning samuti avardusid tänu turismisektori jõulisele taastumisele noorte töövõimalused. Kui otsida uue kriisi mõju töötuse andmetes, siis kolmanda kvartali kohta avaldatud andmed näitavad mõningast töötuse kasvu, sealhulgas koondamiste sagenemist.

Vahest kõige erakordsemaks arenguks Eesti tööturul saab pidada tööjõupakkumise suurenemist tänu tööturule lisandunud Ukraina põgenikele. Sügise alguseks oli Eesti andnud ajutise kaitse ligi 37 000 sõjapõgenikule, kellest umbes 8400 olid ülevaate koostamise hetkeks endale töökoha leidnud ning pea 5800 otsis töötukassa abiga tööd.

Suhteliselt vähese vaba tööjõu tingimustes ja hoolimata nõrgenenud majandusaktiivsusest hoogustus palgakasv 2022. aasta esimeses pooles mitme teguri toel. Esiteks tõsteti pärast kaheaastast pausi miinimumpalka 12%. Teiseks taastus kriisi järel tagasi hoitud palgatõus avalikus sektoris. Palgakasvu kiirenemises oli kindlasti oma roll ka erakordselt kiirel tarbijahindade kasvul. Kuigi Eestis üldiselt ei esine palkade automaatset indekseerimist, võetakse inflatsiooni palgaotsuste tegemisel sageli siiski arvesse. Aasta esimeses pooles suurenes võrreldes tööjõukuluga samas tempos ka ettevõtete kapitalitulu, mis tähendab, et ettevõtjad veel ei pidanud tööjõukulu suurenemist katma kasumliikkuse arvelt. Majandusaktiivsuse edasise pidurdumise ja kiire palgakasvu jätkumise korral on tõenäoline, et olukord muutub.

TÖÖJÕUNÕUDLUS

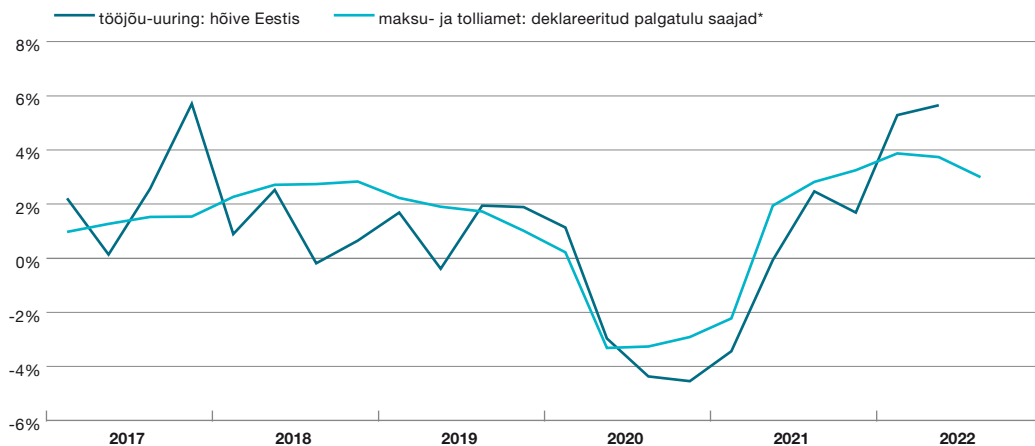
HÕIVE

Hoolimata energiahinnakriisist ja veebruari lõpus alanud Venemaa kallaletungist Ukrainale, mis kahan- das tuntavalt nii ettevõtete kui ka tarbijate kindlustunnet, oli Eesti hõive aasta esimeses kolmes kvartalis erakordselt suur. Tööjõu-uuringu järgi kasvas hõive Eesti ettevõtetes ja asutustes 2022. aasta esimeses kvartalis järsult. Aastavõrdluses kiirenes hõive kasv esimeses kvartalis 5,3%ni ja teises kvartalis 5,6%ni ja ulatus esimesel poolaastal 663 700 inimeseni. Hõivatute arv tõusis esimeses kvartalis võrreldes eel- nevaga hooajalisi tegureid arvesse võtmata ligikaudu 2,2% ehk 14 000 inimese võrra. Kuna tavapärastelt on aasta alguses hõive väiksem kui teistes kvartalites, oli kasv hooajalisi tegureid arvesse võttes aasta alguses veelgi kiirem. Teises kvartalis ulatus tööga hõivatute arv ligikaudu samale tasemele kui esimeses kvartalis, hooajalisi tegureid arvesse võttes toimus aga väike, 0,6% langus.

Hõive kiirele kasvule 2022. aasta esimeses pooles viitavad ka maksu- ja tolliameti andmed registreeritud palgasaajate kohta. Nende arv suurenes küll mõnevõrra aeglasemalt kui tööjõu-uuringu näitaja, kuid võr- reldes 2021. aasta teise poolega kiirenes kasv aastavõrdluses 4%ni nii esimeses kui ka teises kvartalis (vt joonis 1). See tähendas, et palgasaajaid oli aasta varasemaga võrreldes üle 20 000 võrra rohkem. Deklareeritud palka saanute arv kasvas ka kolmandas kvartalis, kuid aeglasemalt võrreldes eelnevate kvartalite ja 2021. aasta lõpuga. Kasvu panustasid nii teises kui ka kolmandas kvartalis Ukrainast pärit sõjapõgenikud, kes said Eestis ajutist kaitset. Töötamise registri andmetel oli neid hõivatute hulgas teises kvartalis ligikaudu 4000, kolmandas kvartalis aga 6500 (vt täpsemat ülevaadet taustinfos 3).

Koroonaviiruse-eelse ajaga võrreldes oli hõivatute arv 2022. aasta esimeses pooles nii tööjõu-uuringu kui ka maksu- ja tolliameti andmete järgi ligikaudu 2% suurem (vt joonis 2). Kriisijärgse taastumise tempos oli 2021. aastal kahe andmeallika järgi üsna suur lahknevus, kuid 2022. aastal erinevus kadus.

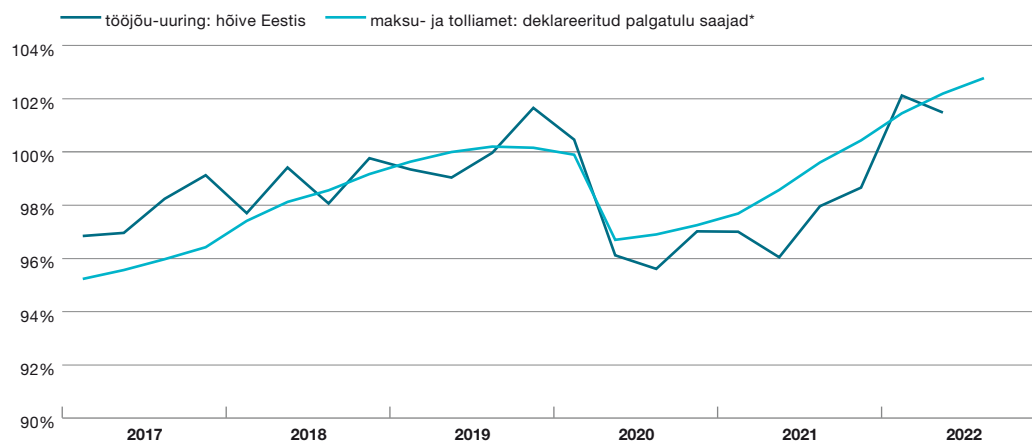
Joonis 1. Hõive aastane muutus

* 2022. aasta III kv lähend on leitud augusti ja septembri väljamaksete põhjal.
Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

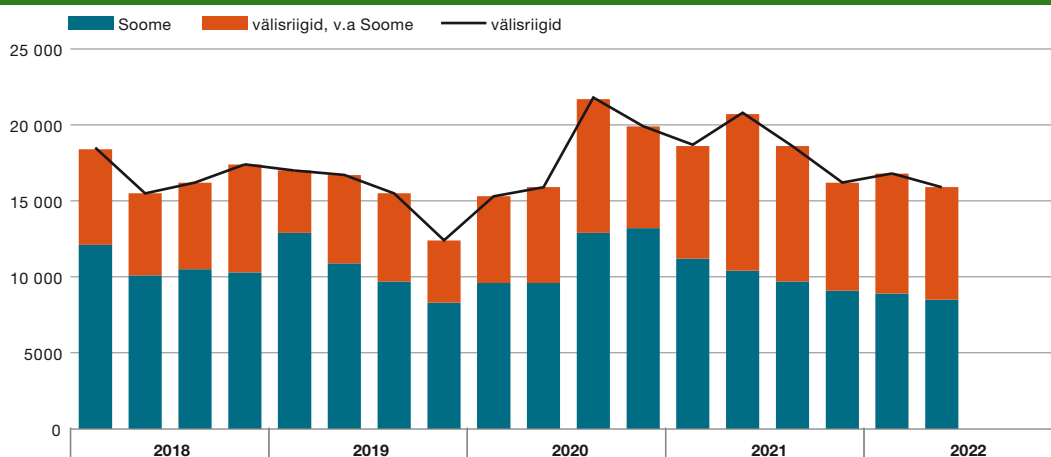
Tööturu olukorra paranemine peegeldub ka töörände näitajates. Välismaal töötavate Eesti püsielanike arv on alates 2021. aasta teisest poolest kahanemas, olles eelnevalt kriisi mõjul hüppeliselt kasvanud (vt joonis 3). Lisaks sellele, et Eesti residendid töötasid vähem välismaal, suurenes kehtivate lühiajalise töötamise registreeringute arv. Selle näitaja puuduseks on küll see, et hoolimata registreerimisest ei pruugi inimene realselt Eestis töötada. Töötamise registri andmete järgi ei ole pikaajalise viisa alusel Eestis töötavate Ukraina kodanike arv alates sõja algusest muutunud, kuigi uusi meessoost ja tööeas lühiajalisi töötajaid juurde värvata on sõjaväekohustuse tõttu keeruline. Edaspidi muutub Vene ja Valge- vene kodanike lühiajaline töötamine kehtestataivate sanktsioonide mõjul tõenäoliselt veelgi keerulisemaks.

Joonis 2. Hõive tase, hooajaliselt tasandatud, 2019 = 100%

* 2022. aasta III kv lähend on leitud augusti ja septembri väljamaksete põhjal.
Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

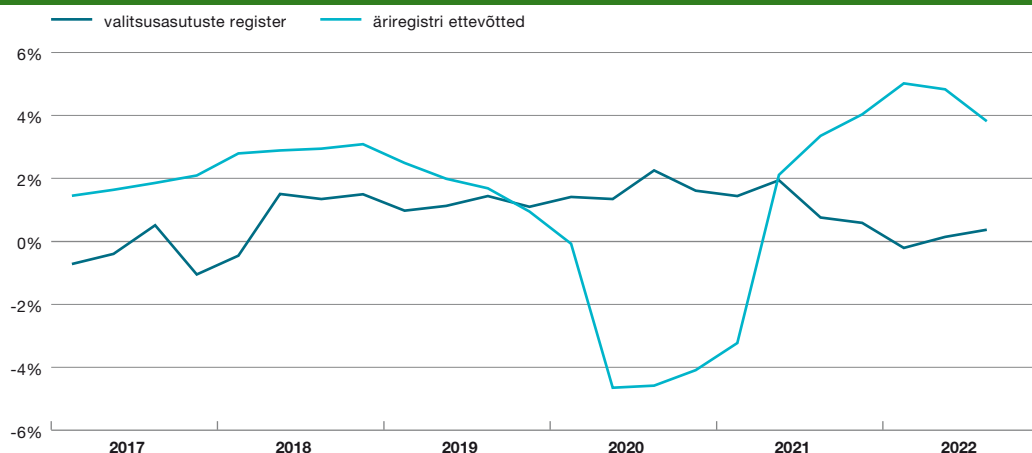
Joonis 3. Välismaal töötavad Eesti püsielanikud

Allikas: statistikaamet.

Hõive kasvas maksu- ja tolliameti andmete järgi 2022. aasta jooksul eelkõige erasektoris (vt joonis 4), kus see ka kahanes enim koroonaviiruse kriisi ajal. Valitsussektoris on hõive kasv pidurdunud, kuid varasemate aastate kasv kujutas endast pikaajalise kahanemistrendi murdumist, mille tagamaid käsitletakse

Joonis 4. Era- ja avaliku sektori maksustatud palgatulu saajate aastane muutus

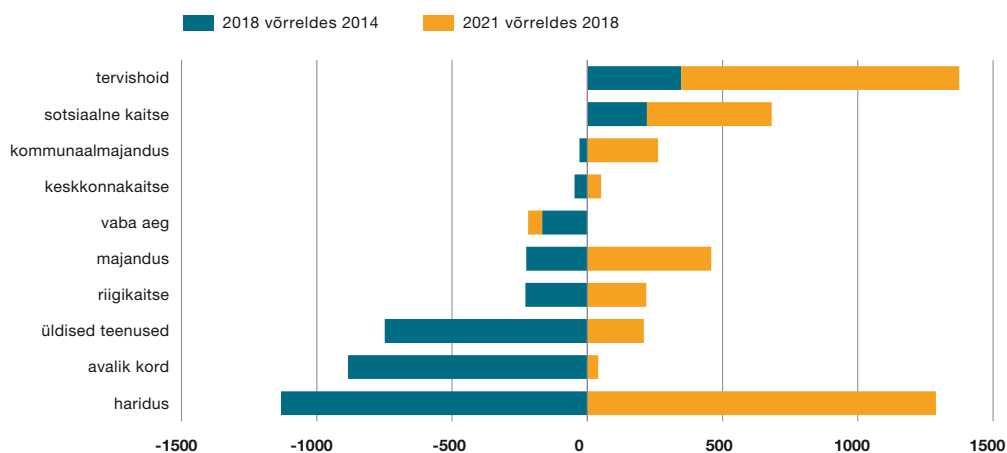
* 2022. aasta III kv lähend on leitud augusti ja septembri väljamaksete põhjal.
Allikad: maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

üksikasjalikumalt taustinfos 1. Võrreldes 2019. aasta kolmanda kvartaliga oli 2022. aasta samas kvartalis äriregistri ettevõtetes deklareeritud palka saanud 2,5% rohkem. Tööjõu-uuringu andmed viitavad sellele, et hõive kasvas hoogsalt nii era- kui ka avaliku sektori tegevusaladel.

Taustinfo 1. Valitsussektori hõive kasv

Selleks et tõhustada riigivalitsemist, on valitsused alates 2015. aastast lubanud lähtuda „põhimõttest, et valitsussektori töökohtade arv väheneb kooskõlas tööealise elanikkonna kahanemisega“¹. Valitsussektori hõive piiramise eesmärk on vajadus hoida kontrolli all avaliku sektori suurus ja riigi kulused ning parandada erasektori konkurentsivõimet tööturul. 2019. aastal peatus kaua kestnud hõive kahanemise trend (vt joonis T1.1), mis leiab märkimist ka 2020. aasta avaliku teenistuse aruandes: „Koroona tingimustes on mõningane teenistujate kasv mõistetav, kuid jätkuvalt tuleb kõikidel asutustel teha pingutusi, pidurdamaks avaliku teenistuse suurenemist.“ Käesolevas taustinfos uurime valitsussektori hõive muutuste tagamaid.

Joonis T1.1. Töötajate arvu muutus valitsemissektoris

Allikas: riigiraha.fin.ee.

Töötajate arvu valitsussektoris saab vähendada erinevate protsesside tulemusel. Keskselt juhitud protsessidest saab mainida näiteks tugiteenuste tsentraliseerimist riigi tugiteenuste keskusse või mitme ameti (transpordiamet, põllumajandus- ja toiduamet, tarbijakaitse ja tehnilise järelevalve amet jne) ühendamist, efektiivsemate ja eelkõige võimekamate omavalitsuste loomist haldusreformi käigus ning mõne tegevuse viimist erasektoris. Samas on osa töökohti kaotatud ka n-ö kaudselt juhtides: riigieelarveliste palgakulude kasvu piirates on asutused pidanud ise otsima võimalusi töötajate arvu vähendamiseks, et selle arvel suurendada ülejäänute palka.

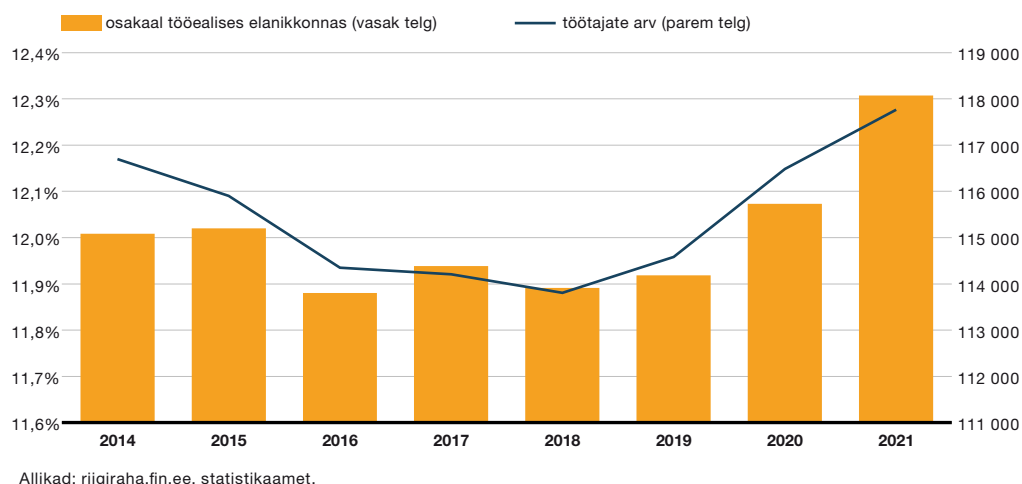
2014. aastal oli tööealisest elanikkonnast valitsussektoris hõivatud 12% ning see osakaal on aastate jooksul üsna vähe muutunud. Aastatel 2015–2018 vähenes valitsussektori töötajate arv 2800 võrra. Alates 2019. aastast on töötajate arv nii keskvalitsuse, kohalike omavalitsuste kui ka sotsiaalkindlustusfondide asutustes suurenenud kokku pea 4000 võrra. Kõige enam kasvas töötajate arv hariduse valdkonnas, sh kooli- ja lasteaiaõpetajaid lisandus 790. Koroonakriisi tõttu suurenes hõive tervishoiu valdkonnas 1028 inimese võrra ja tõenäoliselt mõjutasid kriisiaastad ka neid asutusi, kus rakendati kriisimeetmeid (sotsiaalne kaitse, majandus).

Kuigi koroonaviiruse kriisil oli kindlasti suur roll valitsussektori hõive kasvus, ei saa sellega selgitada kogu olukorda, sest hõivatute arv hakkas kasvama juba aasta enne viirusekriisi algust ja hõlmas

¹ <https://valitsus.ee/media/4042/download>

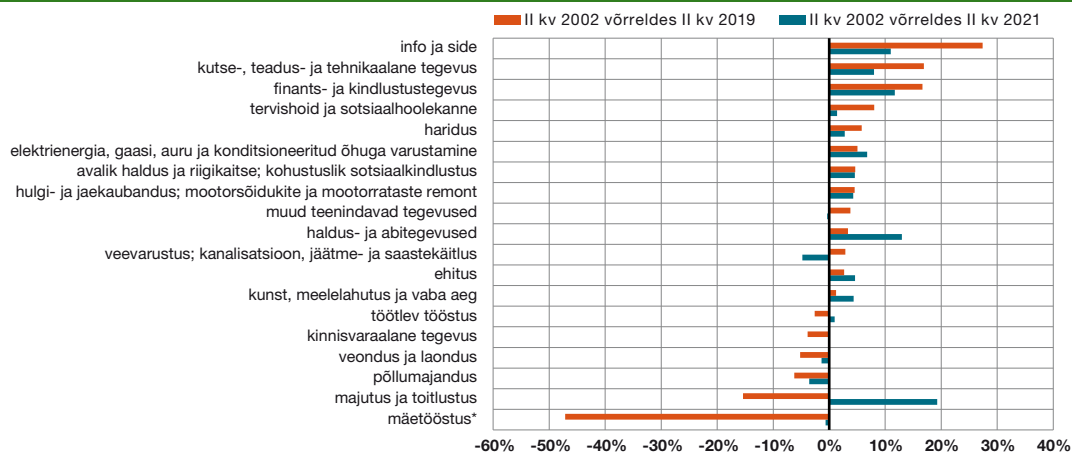
pea kõiki valdkondi (vt joonis T1.2). Edaspidi võis seda muu hulgas soodustada eelarvereglite peatamine Euroopa Liidu tasandil ja Eestis 2020. aastal, mis võimaldas riigi kuludel kasvada tuludest kiiremini. Hõive kasv valitsussektoris võib kujuneda probleemiks, kui viimastel aastatel nähtud trend jätkub ka tulevikus, sest see toob endaga automaatselt kaasa sektori tööjõukulude suurenemise. Efektiivsuse suurendamine on üks võimalus, kuidas valitsussektori suurust piirata ning eelarvepuudujääki vähendada.

Joonis T1.2. Valitsussektori töötajad

Tegevusalade löikes suurenes hõive 2022. aasta esimeses pooles jõudsalt majutuse ja toitlustuse ning haldus- ja abitegevuse vallas. Nendel tegevusaladel kahanes hõive koroonaviiruse pandeemia ajal kõige enam ning pole veel taastunud kriisieelsele tasemele (vt joonis 5). Kolmandas kvartalis oli majutuses ja toitlustuses 2019. aastaga võrreldes 15% vähem deklareeritud palka saanuid. Ühelt poolt polnud turismi-sektoris nõudlus veel täielikult taastunud, teisalt osutavad meedias ilmunud intervjuud tööandjatega sellele, et värbamist peamiselt keskmisest madalama palgaga ametikohtadele takistas ka tööjõupuudus. Sellele probleemile tõi leevendust 2022. aasta esimeses pooles märkimisväärne tööjõupakkumise kasv Ukraina sõjapõgenike näol. Töötajate registri andmed näitavadki, et paljud sõjapõgenikud on rakendust leidnud nendes valdkondades.

Joonis 5. Deklareeritud palga saajate arvu muutus 2022. aasta II kvartalis

* Mäetööstuse hõive suurt kahanemist selgitab osaliselt ettevõtete ümberklassifitseerimine ehk nende põhitegevusala muutus.

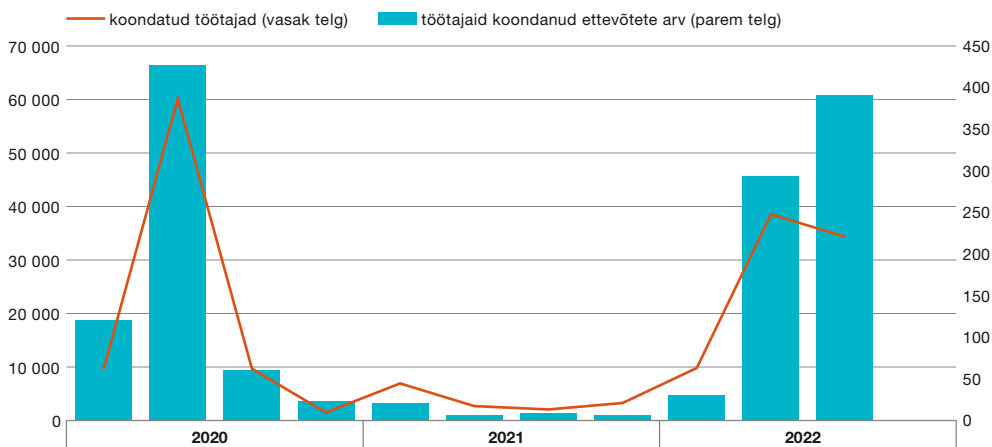
Allikad: maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

Lisaks kriisist taastuvatele tegevusaladele jätkus hoogne hõive kasv info ja side, kutse-, teadus- ja tehnikaalasel tegevusalal ning finantssektoris, kus hõivatuid on võrreldes koroonaviiruse kriisile eelnenud ajaga praegu märgatavalt rohkem. Need on teenindussektorisse kuuluvad tegevusalad, kus tippspetsialistide osakaal on suur ning palgatase keskmisest kõrgem. IT-sektori osakaalu kasv Eesti majanduses on väga oluline pikaajaline trend, mis on osa majanduse tehnoloogiamahukamaks muutumisest. Seda on soosinud pikka aega väga soodsad laenuintressimäärad, kuna paljud sellesse segmenti kuuluvad ettevõtted on idufirmad, mis tuginevad riskikapitali finantseerimisele. Taustinfos 2 antakse ülevaade sellest, kui suure osa hõivest moodustavad idufirmade töötajad ning seega kui suur on tundlikkus finantseerimise kallinemise suhtes.

Taustinfo 2. Idufirmade hõive intressimäära tõusu lävel

2021. aasta oli kogu maailmas, ka Eestis riskikapitaliinvesteeringute kaasamise rekordaasta. Muu hulgas soosis neid pandeemiapiirangute ajal ja järel kaugtöö ja -õppe korraldus, mis kasvatas nõudlust tehnoloogialahenduste järele. Lisaks oli tehnoloogiavaldkond ise keskmisest suurema kaugtöötajate osakaaluga. Finantsturgude jahenemise ning kasvanud intressimäärade taustal on sel aastal riskikapitaliinvesteeringud vähenenud kõikjal maailmas, mis võib pikemas vaates ohustada hõivet idufirmades. 2022. aasta teises kvartalis kasvas kogu maailmas järsult töötajate koondamine iduettevõtluses (vt joonis T2.1). Selles taustinfos uurime, kui suur osa Eesti IT-sektoris hõivatutest töötab intressimäära tõusu suhtes tundlikumas idufirmade segmendis ning millised on olnud seal hõive muutused.

Joonis T2.1. Iduettevõtete raporteeritud koondamised kogu maailmas

Allikas: Layoffs.fyi Tracker.

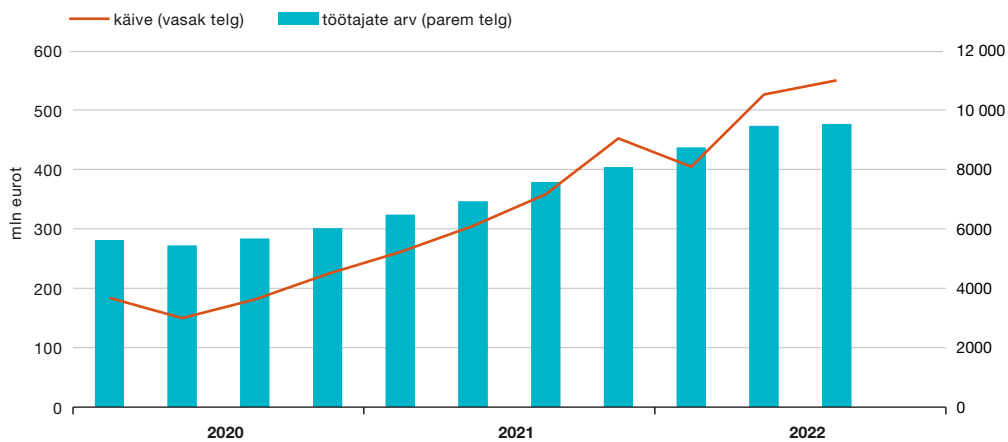
Eestis on optimism iduettevõtete² suhtes jätkunud: 2022. aasta esimeses kvartalis investeeriti Eesti *start-up*'idesse üle 900 miljoni euro ehk üle nelja korra enam kui aasta varem. Tõsi, suurem osa sellest läks ühte ettevõttesse, seda arvestamata kasvasid investeeringud ligikaudu 40%.³ Aastavõrdluses suurenes hõive selles segmendis ka pandeemiapuhangute ajal ning kasv on koos ettevõtetesse liikunud rahaga jätkunud ka 2022. aastal – kolmanda kvartali lõpus töötas Eesti iduettevõtetes veidi üle 9500 inimese (vt joonis T2.2).

Samuti on kasvanud idufirmade osakaal Eesti info ja side tegevusala hõives: selles valdkonnas tegutseb 61% iduettevõtetest (hõivest 50%), järgneb kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (vt joonis T2.3). Ka kasvuettevõtete kaalukus info ja side alal on omakorda kasvanud: kui 2020. aasta esimeses kvartalis moodustasid idufirmad info ja side hõivest 10,6%, siis 2022. aasta teises kvartalis 15%.

2 Siin on aluseks võetud Startup Estonia peetav nimekiri (startupestonia.ee/startup-database), kuhu on koondatud Eestis tegutsevad tehnoloogiapõhised globaalse kasvupotentsiaaliga ettevõtted, mis ei ole üle kümne aasta vanad. Nimekirjas olevaid ettevõtteid on võrreldud maksu- ja tolliameti avaldatud andmetega ettevõtete käibe ja töötajate kohta, mistõttu hõive ja käibe kohta on kasutatud ainult nende ettevõtete andmeid, kelle kohta on need EMTAs olemas.

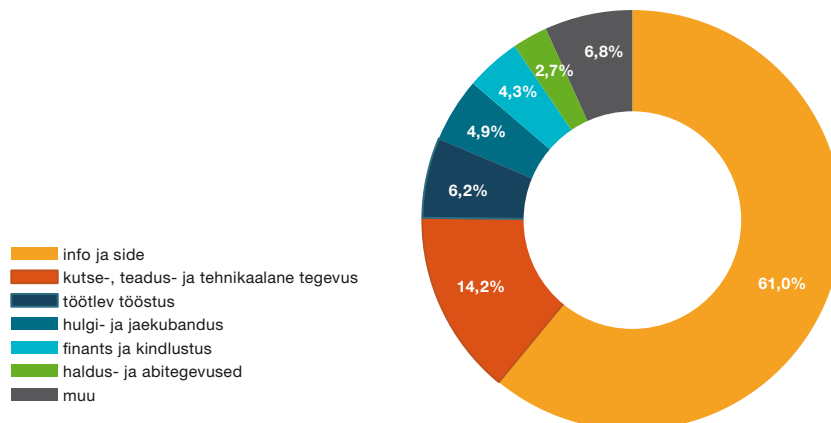
3 Startup Estonia: <https://startupestonia.ee/blog/the-first-quarter-of-2022-for-the-estonian-startup-sector>.

Joonis T2.2. Eesti iduettevõtete töötajate arv ja käive

Allikad: maksu- ja tolliamet, Startup Estonia.

Joonis T2.3. Iduettevõtete jaotus tegevusalati

Allikad: maksu- ja tolliamet, Startup Estonia.

Üle 40% iduettevõtete hõivest on lisandunud alates 2020. aasta teisest kvartalist, sh 16% alates 2021. aasta lõpust. Sealjuures on hõivet suurendanud firmasid alates pandeemia algusest olnud kaks korda rohkem kui hõive vähendajaid (vt joonis T2.4). Samas tuleb arvestada, et kuigi Eesti idusektoris on üle 1400 firma⁴, on valdav osa hõivest nagu ka investeeringutest kontsentreerunud vähestesse ettevõtetesse. 50% töötajatest töötab 13 ettevõttes, mis moodustab idufirmadest alla 1%. Seetõttu mõjutab üksikute suurte ettevõtete käekäik oluliselt ka üldpilti. Näiteks on Bolt ja Wise kahepeale andnud alates 2020. aasta teisest kvartalist ligi veerandi *start-up*ide hõive kasvust.

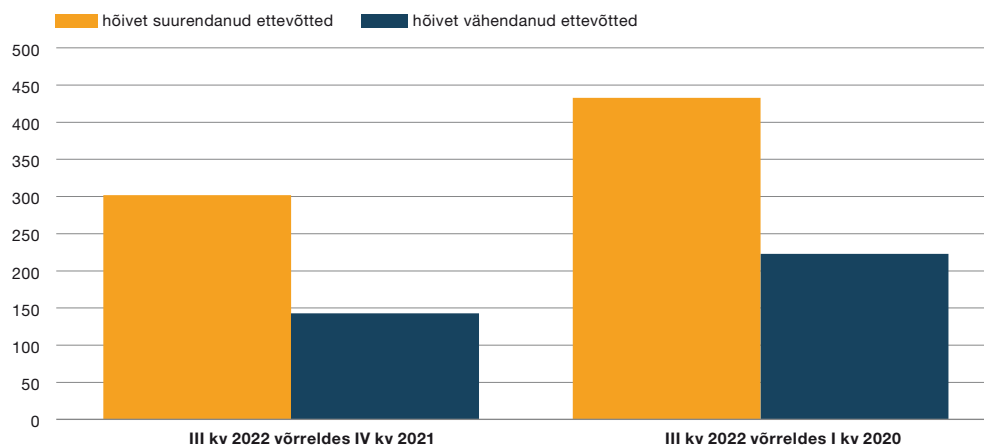
Idufirmade jaoks on oluline tööjõu värbamine välismaalt. Kui tänava esimese poolaasta jooksul kasvas idufirmade hõive ligi 1400 töötaja võrra, siis kolmandik neist tulid siia *start-up*-viisadega kolmandatest riikidest.^{5,6} Teises kvartalis selliste viisade väljastamine pisut vähenes, kuid võrreldes eelmise aastaga anti neid välja 100 võrra rohkem (vt joonis T2.5). Sealjuures on enim *start-up*-viisadega idufirmadesse tööle tulnud Venemaalt – selle aasta esimese kuue kuu jooksul 28%.

4 Startup Estonia andmebaasi põhjal 1435.

5 *Start-up*-viisaga iduettevõtlusse tööle tulnutele lisanduvad veel need välismaalased, kes tulevad teistest ELi riikidest või kolmandatest riikidest viisavabaduse või elamisloa alusel.

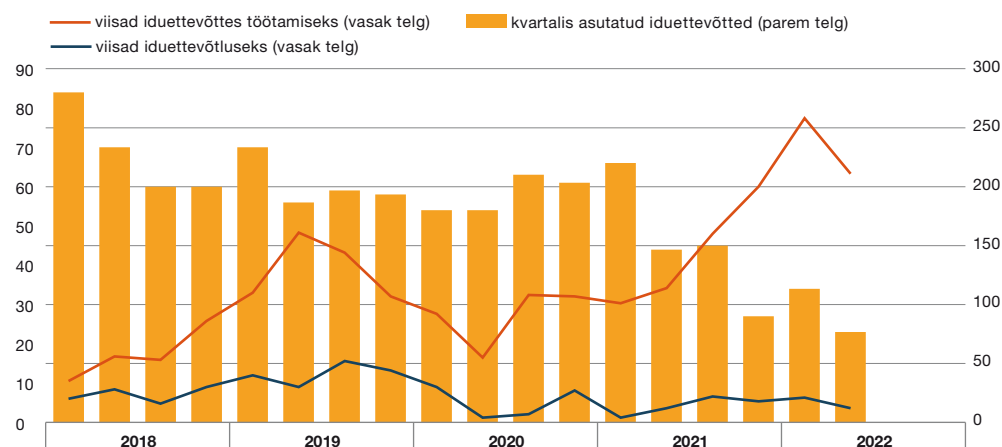
6 Kõik *start-up*-viisa saanud ei pruugi siia tegelikult jõuda, mistõttu võib viisa alusel tulnute arv väljastatud viisade arvust erineda.

Joonis T2.4. Eesti iduettevõtted: hõive suurendajad ja vähendajad

Allikad: maksu- ja tolliamet, Startup Estonia, Eesti Panga arvutused.

Joonis T2.5. Viisad iduettevõtluseks ja iduettevõtete asutamine Eestis

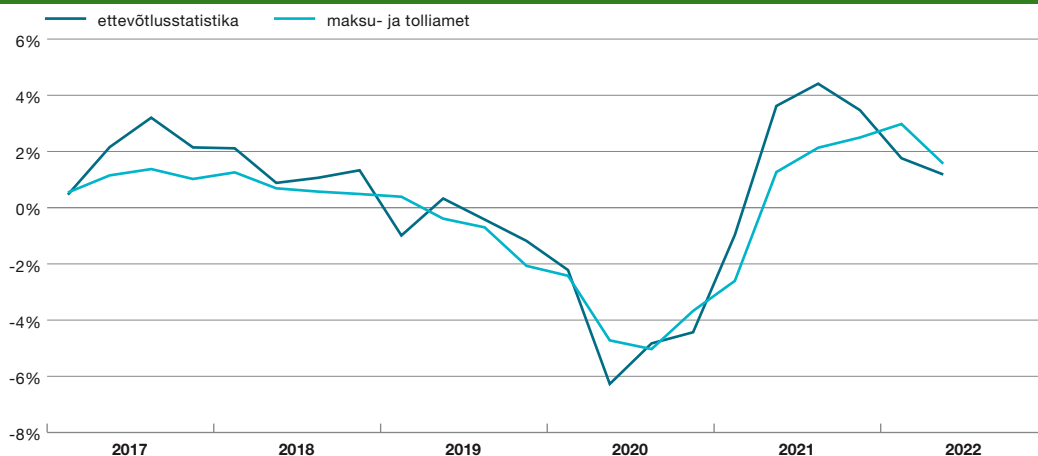
Allikad: siseministeerium, Startup Estonia.

Globaalselt on investeringud iduettevõttesse vähenenud, samuti on hüppeliselt kasvanud tööjõu lahkumine/koondamine idufirmadest. Arvestades idufirmade osakaalu Eesti IT-sektoris, võib raha kallinemine ning investorite vähenev isu riskinvesteeringute järele mõjutada ligi 15% info ja side valdkonna hõivest. Ka uute idufirmade asutamise tempo on sel aastal pidurdunud. Kuigi 29% Eesti iduettevõtetest on asutatud alates 2020. aasta teisest kvartalist, siis 2022. aasta kahes esimeses kvartalis asutati neid ligi poole võrra vähem kui mullu samal ajal (vt joonis T2.5).

Samuti on 2022. aasta teises ja kolmandas kvartalis hakanud tasahaaval kasvama hõivet vähendanud ettevõtete arv, kuigi juurdevärbajaid on endiselt rohkem. Kokkuvõttes on tööjõunõudlus infotehnoloogia valdkonnas tugev: teises kvartalis oli vakantsimäär võrreldes teiste tegevusaladega suhteliselt kõrge ning hõive kasvas. Seega esimesel poolaastal süvenenud tööjõu vähendamise trend maailma iduettevõtlussektoris Eesti tööturul praegu välja ei paista ning on tõenäoline, et riskide realiseerudes leiaksid IT valdkonna spetsialistid rakendust traditsioonilise ettevõtlusmudeliga IT-ettevõtetes.

Kuigi koroonaviiruse kriisis said kõige enam pihta teenindussektori ettevõtted, kahanes 2020. aastal ka tööstussektori hõive märkimisväärselt. 2022. aasta alguseks oli töötleva tööstuse hõive tänu hoogsale taastumisele kriisieelsest tasemest vaid umbes 0,6% madalam kui vahetult enne pandeemia puhkemist (vt joonis 6). Paraku mõjutab Venemaa-Ukraina sõjaga vallandunud kriis taas tööstussektori käekäiku ning seeläbi ka tööstussektori hõivet. Seetõttu on ka töötleva tööstuse tööandjate hõiveootused 2022. aasta jooksul kahanenud: teises ja kolmandas kvartalis ületas hõive kahanemist ootajate osakaal nende oma,

Joonis 6. Töötleva tööstuse hõive aastane muutus eri andmeallikate põhjal

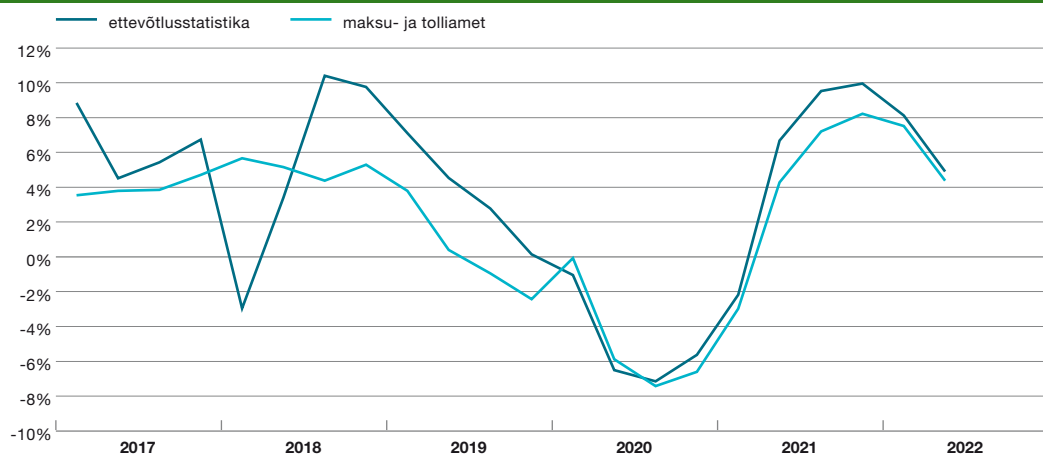

Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

kes eeldavad hõive kasvu. Kuigi tööstussektori hõive pole 2022. aasta jooksul kahanenud, on kasvutempo siiski järjest aeglustunud. Mõnevõrra on töötleva tööstuse ettevõtete olukorda parandanud ajutise kaitse saanute tulek tööturule, mis on leevendanud palgasurvet pigem madalat kvalifikatsiooni nõudva töö tegijate värbamisel. Energiahindade kasv on samas põlevkivisektori jaoks tähendanud toodanguhinna tõusu ja tootmismahu suurenemist. Selle toel on ka hõive elektrienergia tootmises kasvanud.

Nii nagu tööstussektoris suurenes hõive 2022. aasta esimeses pooles ka ehitussektoris, kuid kasv aeglustus (vt joonis 7). Esimesel poolaastal toetasid nõudlust elamukinnisvara segmendis ajutise kaitse saajate juurdevool ning II pensionisamba säästusid kinnisvarasse investeerijad. Edaspidi mõjutab aga seda sektorit tugevasti ehituse sisendihindade tõus, mis omakorda tõstab ehitusprojektide omahinda, ning nõudlust hakkab pärssima ka intressimäärade tõus. Ehitussektori tööandjad on hõive edasise arengu suhtes muutunud pessimistlikumaks.

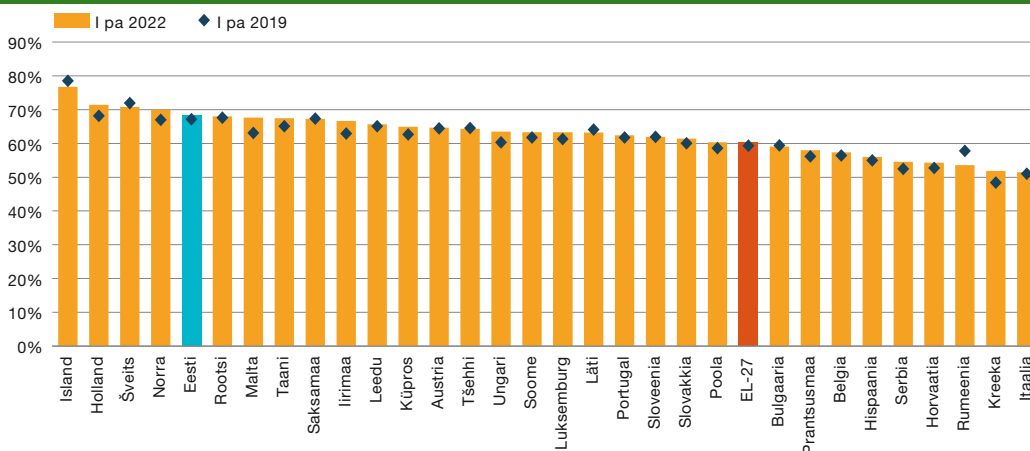
Joonis 7. Ehitussektori hõive aastane muutus eri andmeallikate põhjal

Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

Hõive määr ehk hõivatute osakaal tööealiste (15–74aastaste) elanike hulgas oli 2022. aasta esimesel poolal 68,9% ja ületas koroonaviiruse kriisi eelset, 2019. aasta esimese poole taset 0,8 protsendipunkti võrra (vt joonis 8). Nagu Eestis taastus hõive ka enamikus teistes Euroopa Liidu riikides. Taseme poolest oli Eestis hõivatute osakaal üks suuremaid, eelkõige tänu teiste riikidega võrreldes väga suurele naiste hõive määrale.

Joonis 8. 15–74aastaste hõive määr 2019. ja 2022. aasta I poolel

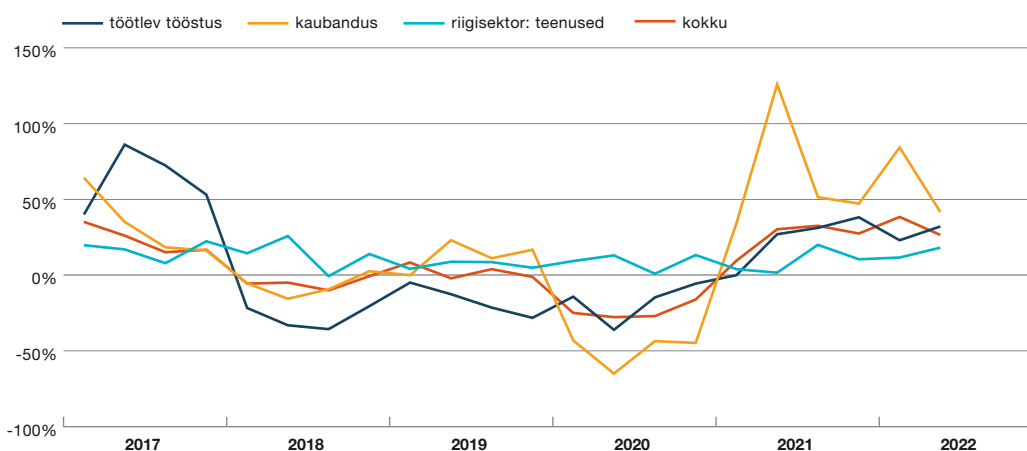
Allikas: Eurostat.

Piirkonniti on hõive määr taastunud valdavas osas Eestist. Erand on Kirde-Eesti, kus hõivatute osakaal oli 2022. aasta esimeses pooles väiksem kui enne kriisi ning kahanes ka aastavõrdluses. Soolises jaotuses on jõudsamalt taastunud naiste hõive määr, mis 2022. aasta esimeses pooles ületas 2019. aasta sama perioodi 2,1 protsendipunkti võrra, samal ajal kui meeste hõive määr oli 0,7 protsendipunkti võrra väiksem. Vanusegrupiti oli koroonaviiruse kriisil suurim mõju noorte hõivele, mis hoolimata üsna kiirest kasvust pole kriisieelsele tasemele tagasi jõudnud. Võrreldes kriisieelsega on aga hõive määr tõusnud eelkõige keskmises tööeas vanusegrupis.

VABAD TÖÖKOHAD

2021. aasta teises pooles jõudis vabade töökohtade arv statistikaameti andmetel pandeemiaeelsele tasemele. 2022. aasta esimese kahe kvartali jooksul lisandus vabu töökohti juurde (vt joonis 9) ning nende arv ületas 2000 võrra taset, mis oli enne koroonaviiruse kriisi. Vabade töökohtade määr (vabade ametikohtade osakaal täidetud ja täitmata töökohtade hulgas) on püsinud 2022. aasta esimeses pooles 2,1% juures, olles viimati nii kõrge viis aastat tagasi.

Joonis 9. Vabade töökohtade arvu muutus aastavõrdluses

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused.

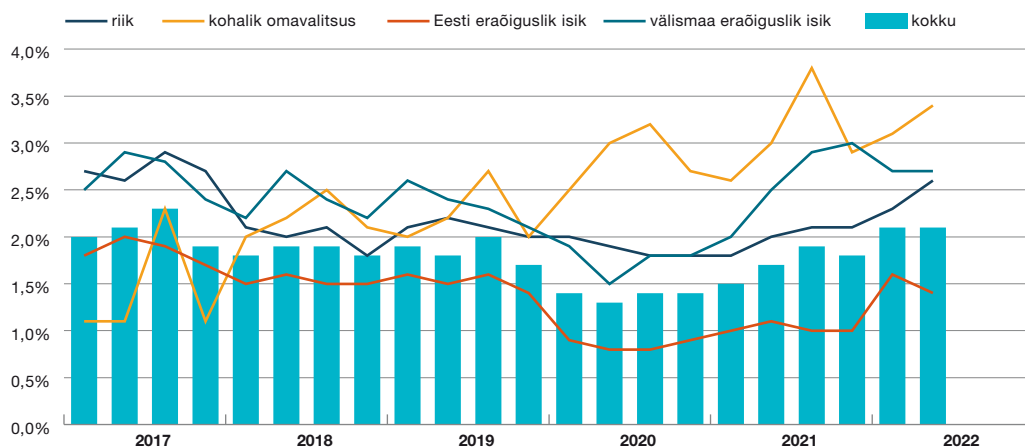
Tegevusvaldkondadest oli 2022. aasta teises kvartalis keskmisest kõrgem vakantsimäär info ja side tegevusalal, kus täitmata töökohti on teiste valdkondadega võrreldes olnud ka varasematel aastatel, sh

pandeemia ajal, suhteliselt rohkem. Töötlevas tööstuses on vabade ametikohtade määr püsinud viimased neli kvartalit stabiilselt 1,4–1,5%. Töötukassa andmed näitavad aga, et kolmanda kvartali esimestel kuudel lisandus tööstuses mõnevõrra vähem vakantse kui esimesel poolaastal.

Tänu turismi jõudsale taastumisele tõusis ka hotellide-restoranide pakutavate töökohtade arv 2022. aasta teises kvartalis pandeemiaeelsele tasemele. Sellest hoolimata oli välituristide ning hotellides majutatute koguarv endiselt allpool 2019. aasta taset. Seega viitab vabade töökohtade kiire kasv valdkonnas sellele, et vahepeal töölt vabastatud töötajaid on turismi ja restoranielu taastudes keeruline tagasi värvata või asendada. 2022. aasta esimeses pooles otsisid hotellid ja restoranid ka töötukassa vahendusel rohkem töötajaid kui 2019. aasta samal ajal. Samas hõive oli teises kvartalis majutuses ja toitlustuses veel ligi 15% madalam kui 2019. aastal samal ajal.

Alates aasta algusest on vabade ametikohtade määr kiirelt kasvanud avaliku sektoriga seotud tegevusaladel (avalikus halduses, hariduses), seda nii kohalikes omavalitsustes kui ka keskvalitsuse tasandil (vt joonis 10) ning kummalgi juhul ületab see 2019. aasta taset.

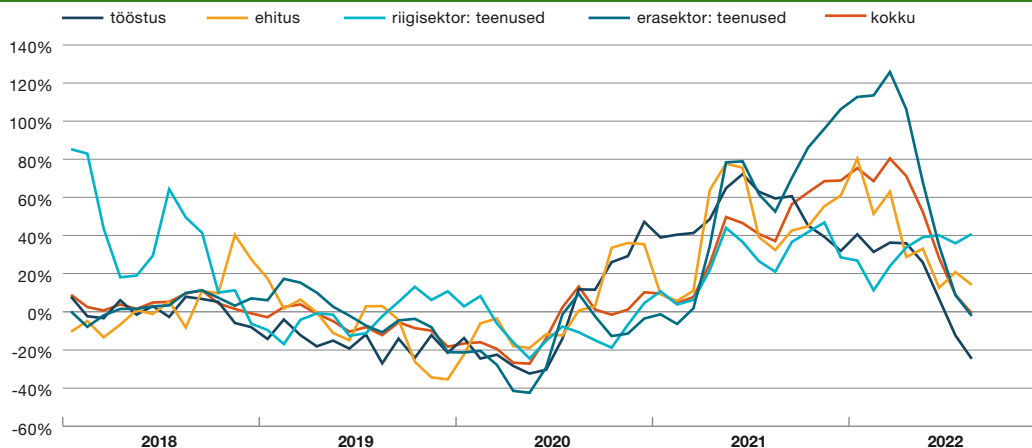
Joonis 10. Vabade töökohtade määr tööandja omaniku liigi järgi

Allikas: statistikaamet.

Ka töötukassa vahendatavate töökohtade arv kasvas aasta esimeses pooles kiiresti, kuid juulis ja augustis trend murdus ja pakutavate töökohtade arv hakkas vähenema. Igakuiselt lisatavate täitmist vajavate ametikohtade arv jäi juba suvekuudel eelmise aasta tasemele. See näitab, et hõive pandeemiajärgne kiire taastumine on raugenud (vt joonis 11). Iseäranis vähenes suvekuudel uute töökohtade pakkumine töötlevas tööstuses, millele eelnes aga eriti kiire värbamise kasv aasta varem. Võrdlemisi stabiilselt on vabu ametikohti juurde tekitanud avalik sektor.

Joonis 11. Töötukassa andmebaasi kuuga lisandunud vabade töökohtade arv, 3 kuu libiseva keskmise aastakasv

Allikad: töötukassa, Eesti Panga arvutused.

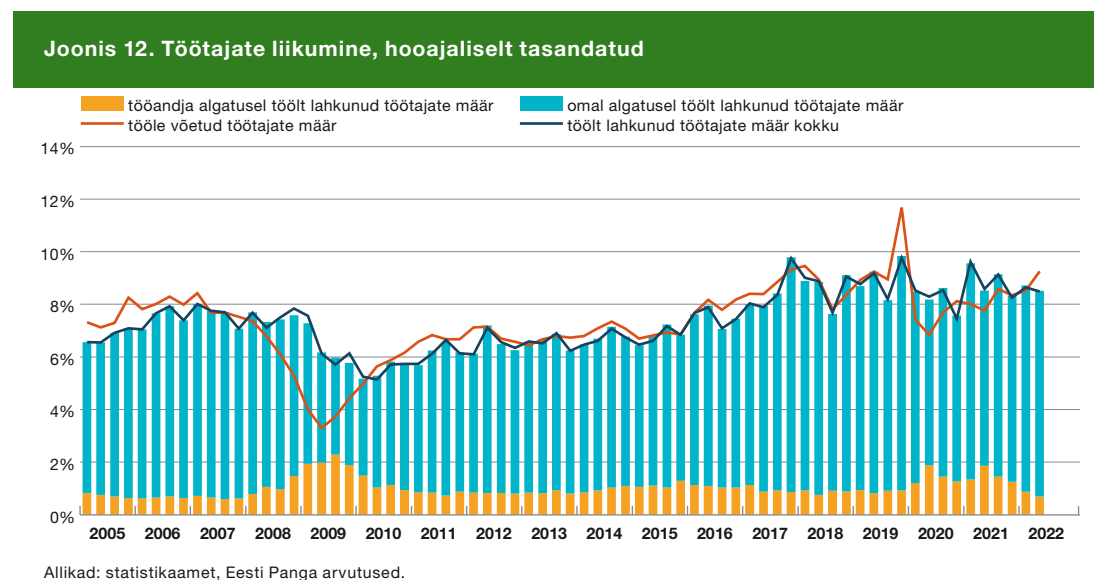
Töötukassa andmetest nähtub veel, et vabade ametikohtade pakkumine on pisut elavnenud energeetikas, kus hõive on põlevkivienergeetika nõrgema konkurentsivõime tõttu mitu aastat languses olnud.

Regioniti oli vabade ametikohtade määr 2022. aasta teises kvartalis kõrgeim Tallinnas ning madalaim Tartumaal ja Lääne-Virumaal. Võrreldes 2019. aastaga lisandus vabu töökohti rohkem kõigis maakondades peale Jõgeva- ja Valgamaa.

Kokku vahendas töötukassa 2022. aasta augusti lõpu seisuga 6497 töökohta ja töötusjaid oli ühe vaba töökohta kohta ligikaudu sama palju kui 2019. aastal. Intensiivsemalt otsiti töjõudu selle aasta kevadel, kui märtsis lisati 9800 uut töökuulutust ning nii aprillis kui ka mais ligi 9000.

TÖÖJÕU LIKUMINE

Statistikaamet avaldab kvartaliandmeid töölt lahkunute kohta (sh tööandja algatusel). Töjõu liikuvus 2022. aasta teises kvartalis aastatagusega võrreldes kasvas (vt joonis 12). Pärast pandeemiaaegset kahte suuremat koondamislainet 2020. ja 2021. aastal on tööandja algatusel töölt vabastatute määr vähenenud alla pandeemiaeelse taseme. 2022. aasta teises kvartalis lahkus tööandja algatusel töölt 5070 inimest ehk iga kümnes ning see suhtarv oli sarnane ka 2019. aastal.

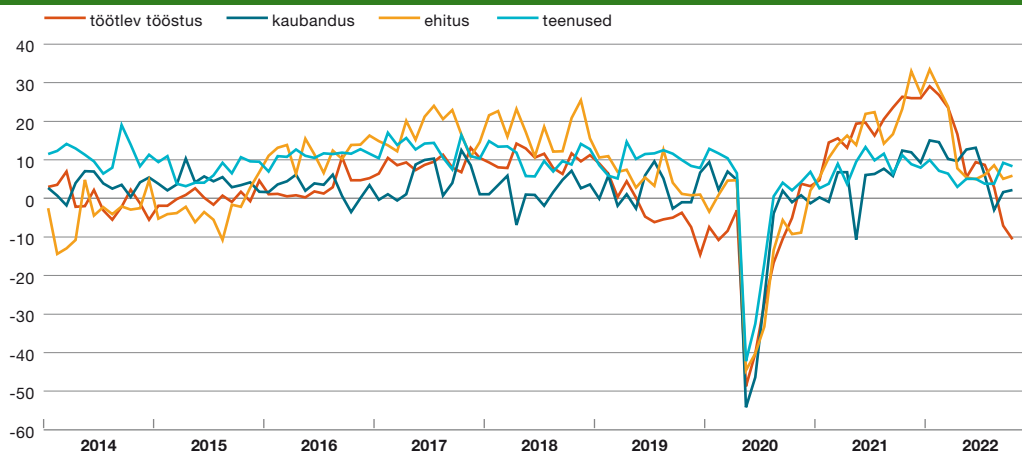

Kokkuvõttes iseloomustab praegust olukorda vähenev soov juurde värvata, kuna vabu töökohti lisandub vähem. Samas näitab tööandja algatusel töölt lahkunute madal määr, et ettevõtteid 2022. aasta teises kvartalis veel töötajate arvu vähendada ei soovinud. Vabade töökohtade endiselt suhteliselt suurt arvu ja vabade töökohtade määra arvestades viitab see ennekõike kiire taastumise möödumisele.

Pandeemiast ja piirangutest taastumine tekitas 2021. aasta teises pooles vajaduse uute töötajate järele ning see kõrgendas ka hõive kasvu ootusi. Sõda ja hinnatõus on ettevõtteid jällegi alates 2022. aasta kevadest ettevaatlikumaks teinud ning aasta algusest on ka hõiveootused enamikul tegevusaladel kahanenud. Iseäranis on vähenenud hõive kasvu ootused tööstuses, kus kolmandas kvartalis oli juba rohkem neid ettevõtteid, kes kolme kuu ettevaates eeldavad endal vähem töötajaid. Tõenäoliselt on kulururve, sh toormete ja energia kallinemine, töötlevas tööstuses ka vahetumalt tuntavad. Samuti on hõiveootused järsult vähenenud ehituses. Seevastu teenuste sektori ettevõtete hoiak tööturu suhtes on aasta algusega võrreldes isegi pisut paranenud (vt joonis 13).

Tööandjate ootused annavad aimu, kui optimistlikud on nad edasise suhtes ning kas neil on plaan lähiajal töötajaid juurde otsida. 2022. aasta teise kvartali suhteliselt kõrge vakantsimäär ja vabade töökohtade arv ei peegeldanud siis tööandjate juba vähenevat kindlustunnet ning väiksema hõive ootusi. Teisel poolaastal on hõive kasvu ootused tööstuses ja ehituses kahanenud veelgi, mis eeldatavasti vähendab ka ettevõtete värbamissoovi. Seda kinnitab viimastel kuudel alanenud vabade töökohtade arv.

Joonis 13. Hõiveootuste saldo*

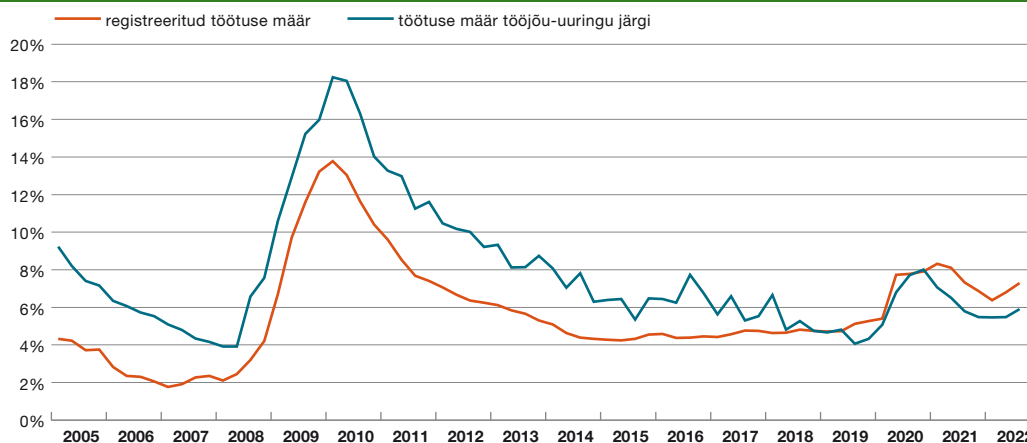
* Indeks näitab hõive kasvu/kahanemist ootavate ettevõtete osakaalu saldot.
Allikad: Euroopa Komisjon, Eesti Panga arvutused.

TÖÖPUUDUS

Olles 2021. aasta jooksul jõudsalt kahanenud, püsis töötuse määr 2022. aasta esimesel poolel enamjaolt stabiilne: esimeses kvartalis 5,5% ja teises 5,8%. Poolaasta keskmisena ulatus töötute arv tööjõu-uuringu järgi 40 700ni. Võrreldes koroonaviiruse kriisi tippasemega, kui töötuse määr jõudis 7,6%ni, oli olukord märgatavalt paranenud ning madala töötuse määra tõttu muutus taas aktuaalseks tööjõupuuduse ja palgatõusu surve.

2022. aasta esimeses pooles töötus edasi ei kahanenud (vt joonis 14), tõenäoliselt kuna majandusaktiivsus pidurdus ja ebakindlus suurenes, mis oli omakorda tingitud Venemaa sõjast Ukraina vastu ning energiahindade kriisist. Kui tavapäraselt kolmandas kvartalis töötuse määr kahaneb hooajalistel põhjustel, siis Eurostati avaldatud andmete järgi püsis see Eestis kolmandas kvartalis 5,8% juures ehk samal tasemel nagu eelnevas kvartalis. Hooajaliselt kohandatud näitaja seega suurenes esimest korda üle pika aja, kuigi ainult napilt.

Joonis 14. Tööpuudus, hooajaliselt tasandatud

Allikad: statistikaamet, töötukassa, Eesti Panga arvutused.

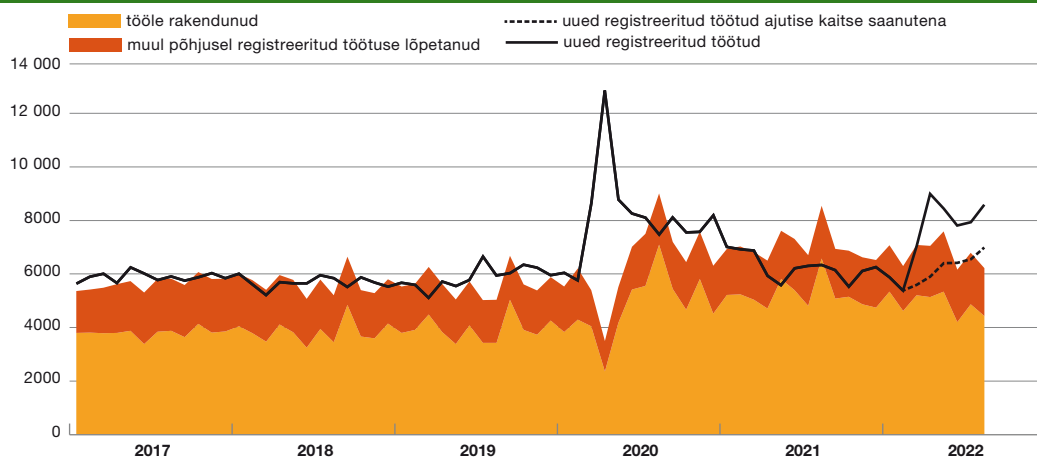
Poolaasta keskmisena oli tööjõu-uuringu andmetel töötuid 7400 võrra vähem kui aasta varem. Töötute arvu vähenemine aastataguse ajaga võrreldes on seda märkimisväärsem, et tööjõus osaleb eelmise aastaga võrreldes märksa rohkem 15–74aastaseid Eesti elanikke. Seega pole tööturul osalemise soovi kasv töötute arvu samal määral suurendanud.

Töötukassa andmetel kerkis registreeritud töötuse määr koroonaviiruse kriisi mõjul 2021. aastal kõrgemale, kui seda näitas Eesti tööjõu-uuring. See on võimalik, sest kahe näitaja vahel on olulised erinevused – näiteks mitte kõik registreeritud töötud ei pruugi olla valmis kahe nädala jooksul tööle asumise ning sel juhul loetakse neid tööjõu-uuringus mitteaktiivseks. Tööturu taastumine tõi kaasa ka registreeritud töötute arvu kahane-mise ja töötuse madalpunkt järgnes 2022. aasta esimeses kvartalis.

Teises kvartalis alanud tõusu üks põhjus oli Ukraina sõjapõgenike lisandumine registreeritud töötute hulka. Kolmanda kvartali lõpuks oli registreeritud töötuid kokku 47 300 ehk ligikaudu 3300 võrra enam kui aasta varem ja neist moodustasid ajutise kaitse saanud ligi 12%. Väärrib rõhutamist, et kuna töö-jõu-uuring põhineb ainult Eestis püsivalt elavatel elanikel, siis tööjõu-uuringu töötuse käsitluses ajutise kaitse saanud töötud ei kajastu.

Tänavu esimeses kvartalis aitas registreeritud töötuse vähenemisele kaasa see, et uusi töötuid lisandus sama vähe kui vahetult enne koroonakriisi, kuid töötuna arveloleku lõpetamisi oli endiselt peaaegu sama palju kui 2021. aastal koroonakriisist taastumise ajal (vt joonis 15). Esimese kvartali lõpust alates on aga registreeritud töötute arvu suurendanud Eestilt ajutise kaitse saanute valmisolek ennast töötuna arvele võtta. Jättes ajutise kaitse saanud arvestusest välja, oleks hooajaliselt tasandatud registreeritud töötuse määr 2022. aasta esimesel poolel 2021. aasta lõpuga võrreldes endiselt kahanenud. Kuid kolmandas kvartalis on uute registreeritud töötute arvelevõtmine ületanud arvelt maha võetute hulka ka ajutise kaitse saanuid arvestamata, mis näitab, et tööturu olukorra kiire paranemine, mis algas 2021. aasta alguses, on praeguseks läbi saanud. Põhjuse löikes on suurenenud varasemalt töökohalt koondatud inimeste töötuna arvelevõtmine.

Joonis 15. Uued registreeritud töötud ja registreeritud töötuse lõpetanud, hooajaliselt tasandatud

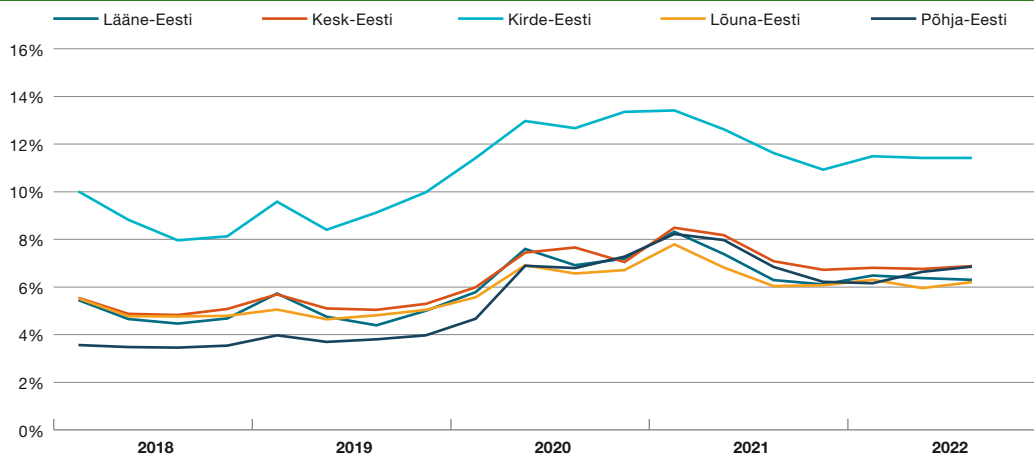

Allikad: töötukassa, Eesti Panga arvutused.

Piirkonniti paistab silma, et kui enamikus Eesti piirkondades on registreeritud töötuse määr jäänud kolmanda kvartali lõpuks enam-vähem samale tasemele kui 2021. aasta lõpus, siis Põhja-Eestis on see määr praeguseks ligi protsendipunkti võrra kõrgem (vt joonis 16). Põhjus peitub osaliselt selles, et lõviosa ajutise kaitse staatusega töötutest on arvel Põhja-Eestis ning Harjumaal on ajutise kaitse saanute osakaal töötuna arvel olijate hulgas Eesti keskmisest kõrgem (14%). Samas näitavad töötuse määra aeglast kasvu Põhja-Eestis eelmise aasta teise poolega võrreldes ka tööjõu-uuringu andmed, kus ajutise kaitse saanud elanikud ei kajastu.

Soolise jaotuse järgi kahanes naiste töötuse määr tööjõu-uuringu andmetel meeste omast kiiremini. Naiste töötuse määr oli 2022. aasta esimesel poolel keskmiselt 5,1% ehk sama madal kui koroonakriisile eelneval, 2019. aasta esimesel poolel. Meeste töötuse määr ulatus tänavu esimesel kuuel kuul keskmiselt 6,3%ni, jäädes kõrgemaks 2019. aasta esimese poole 4,6%st. Kuid registreeritud töötuse määr on vastupidiselt tööjõu-uuringule kõrgem hoopis naiste seas, mida aitab selgitada naiste kõrgem motivatsioon ennast töötuna registreerida.

Joonis 16. Registreeritud töötuse määr piirkonniti

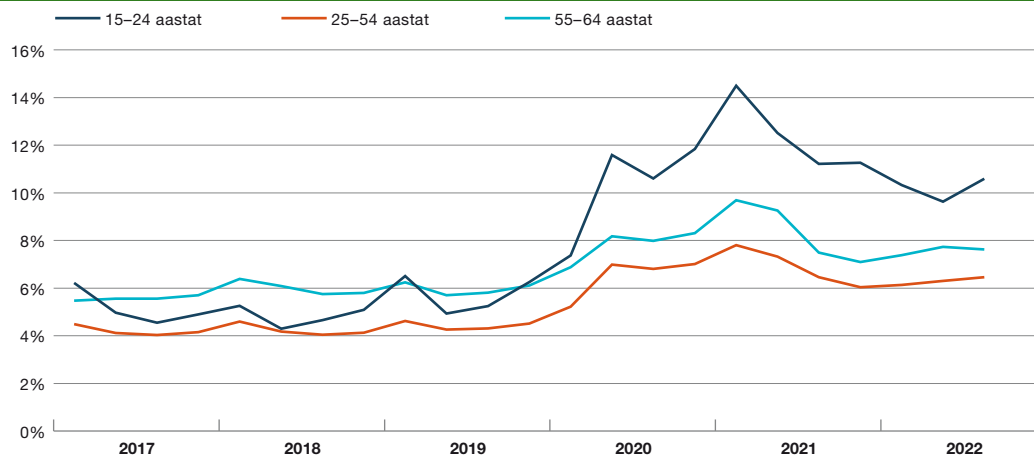

Allikad: töötukassa, statistikaamet, Eesti Panga arvutused.

Ajutise kaitse saanud arvestamata on nii naiste kui ka meeste registreeritud töötuse määr kvartalite lõikes teise kvartali lõpuni tasapisi vähenenud, kuid koroonakriisile eelnenud väga madalast registreeritud töötuse määrast ollakse veel kaugel. Kuna umbes 70% ennast töötuna registreerinud, ajutise kaitse saanutest on naised, siis on märgatavalt tõusnud naiste registreeritud töötuse määr: 2021. aasta lõpu 7,2%lt 2022. aasta teises kvartalis 7,9%ni.

Vanusegrupiti on eelmise aastaga võrreldes kõige selgemalt muutunud noorte töötuse määr (vt joonis 17). Koroonakriisi tõttu 2021. aasta alguses üle 14% kerkinud kuni 24aastaste töötuse määr alanes tänava teises kvartalis alla 10%. Noorte võimalusi taas tööd leida parandas majutus- ja toitlustussektori kiire taastumine ning samuti tööjõu suur liikumine.

Joonis 17. Registreeritud töötuse määr vanusegrupiti

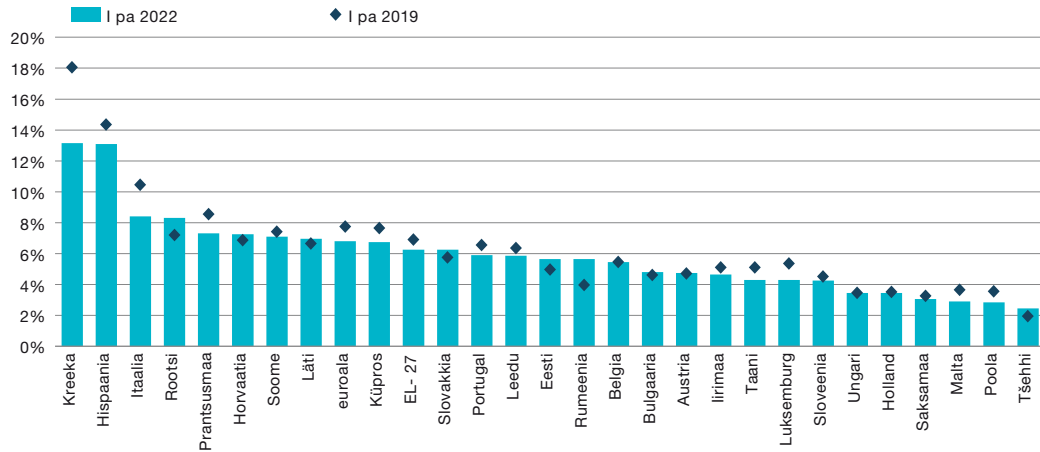
Allikad: töötukassa, statistikaamet, Eesti Panga arvutused.

Eristades registreeritud töötuid nende viimase ametiala alusel, ilmneb, et registreeritud töötute hulgas on aastavõrdluses vähenenud oskus- ja käsitöölise ning teenindus- ja müügitöötajate osakaal. Veidi on registreeritud töötute hulgas suurenenud tippspetsialistide osakaal. Samuti on registreeritud töötute hulgas tõusnud nende osakaal, kellel puudub eelnev töökogemus. See on paljuski seotud ajutise kaitse saanud registreeritud töötutega, kellest ligi 13% puudub eelnev töökogemus.

Tööjõu-uuringu järgi vähenes töötuse määr 2022. aasta esimesel poolel aasta varasemaga võrreldes kõrgis Euroopa Liidu riikides, välja arvatud Rumeenias. Riikide näitajad on aga eriliselt madalamad, kui võrrelda tänava aasta esimest poolt 2019. aasta esimese poolega. Nii Euroopa Liidus kui ka euroalal keskmiselt

on töötuse määr praegu madalam kui enne koroonakriisi (vt joonis 18). Töötuse määr on kriisieelsest ajast kõrgem lisaks Eestile veel Rootsis, Rumeenias, Horvaatias ja Slovakkias. Samal ajal on nii Eesti põhja- kui ka lõunanaabrite töötuse määr vähenenud veidi allapoole koroonakriisieelset taset.

Joonis 18. 15–74aastate töötuse määr Euroopa Liidu riikides 2019. ja 2022. aasta I poolel

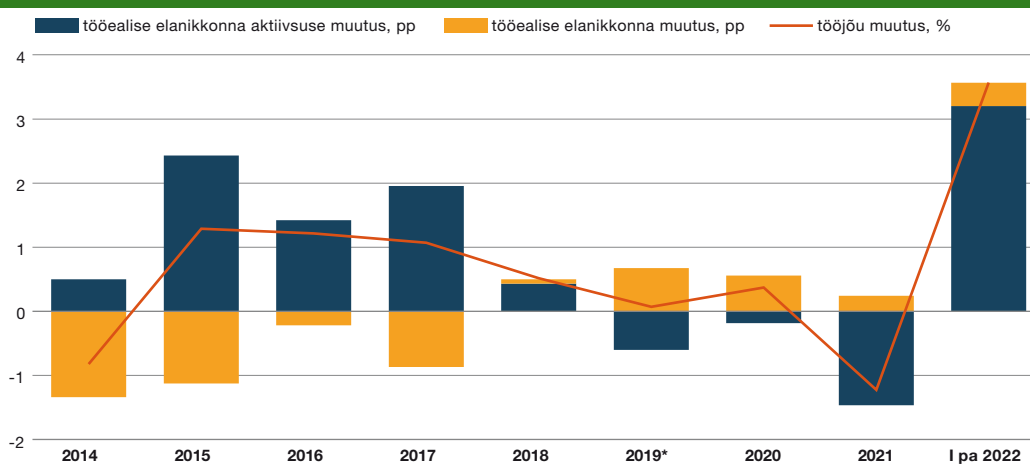
Allikad: Eurostat, Eesti Panga arvutused.

TÖÖJÕUPAKKUMINE

Tööturul osalevate elanike arv on töäjõu-uuringu andmetel aastataguse ajaga võrreldes hüppeliselt suurenenud. Seda arvu mõjutab ühelt poolt Eestis elavate tööealiste elanike arvu muutumine ja teiselt poolt nende valmidus ning soov töötada ehk nende töäjõus osalemise määr.

2022. aasta esimesel poolel osales tööturul 24 600 inimest rohkem kui 2021. aasta esimesel poolel. Tööealiste elanike arv jätkas sarnaselt nelja eelneva aastaga suurenemist, kuid peamine põhjus, miks tööturul osales aastavõrdluses 3,6% võrra rohkem Eesti elanikke, seisnes selles, et tööealiste elanike tööturul osalemise aktiivsus kasvas (vt joonis 19). Koroonapandeemia tõi 2020. aasta teises kvartalis kaasa väikese languse töäjõus osalemise määras, kuid tööturul osalemise aktiivsus vähenes suuremalt jaolt 2021. aastal. Seevastu tänavuse aasta algus tõi kaasa töäjõus osalemise järsu tõusu ning tööealise elanikkonna aktiivsuse määr kerkis 73,1%ni.

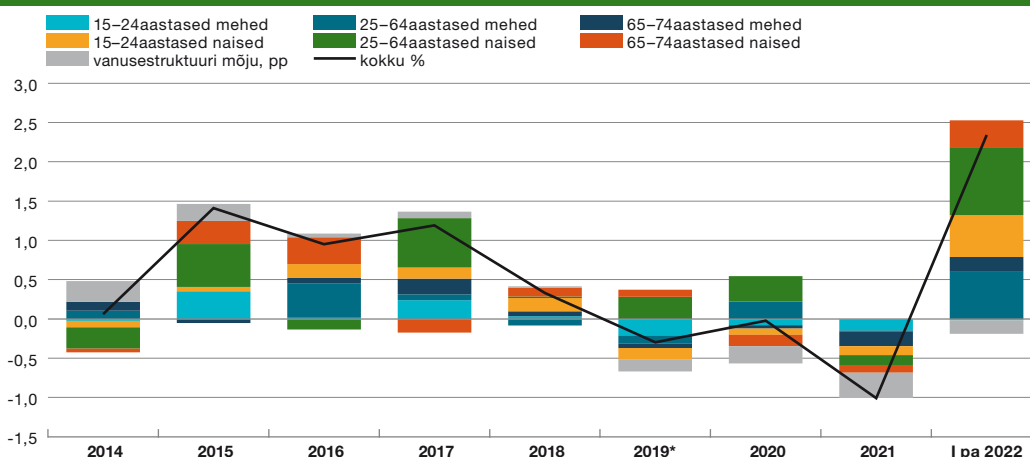
Joonis 19. Töäjõu aastane muutus

* Muutus meetoodikas.
Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused.

Tänavune hüpe töäjõus osalemise määras on laiapõhjaline (vt joonis 20). Lisaks 25–64aastaste elanike tööturul osalemise aktiivsuse kasvule suurenes selle aasta esimesel poolel märkimisväärselt taas ka vanemaeliste meeste ja naiste töäjõus osalemine – 2020. ja 2021. aastal vähenes nende aktiivsus osaliselt terviseiga seotud põhjustel. Samuti on õpingute tõttu mitteaktiivseid noori taas vähem kui koroonakriisi ajal. Õpingute kõrvalt töötamist soosib see, et turismi taastudes on hõive tegevusaladel, mis sobivad õpingute kõrvalt töötamiseks, nagu näiteks majutus ja toidustus, taas suurenenud. Soolises jaotuses suurenes aastavõrdluses naiste tööturul osalemise aktiivsus meeste omast kiiremini ning piirkondade lõikes kasvas töäjõus osalemise määr töäjõu-uuringu andmetel kiiremini maapiirkondades.

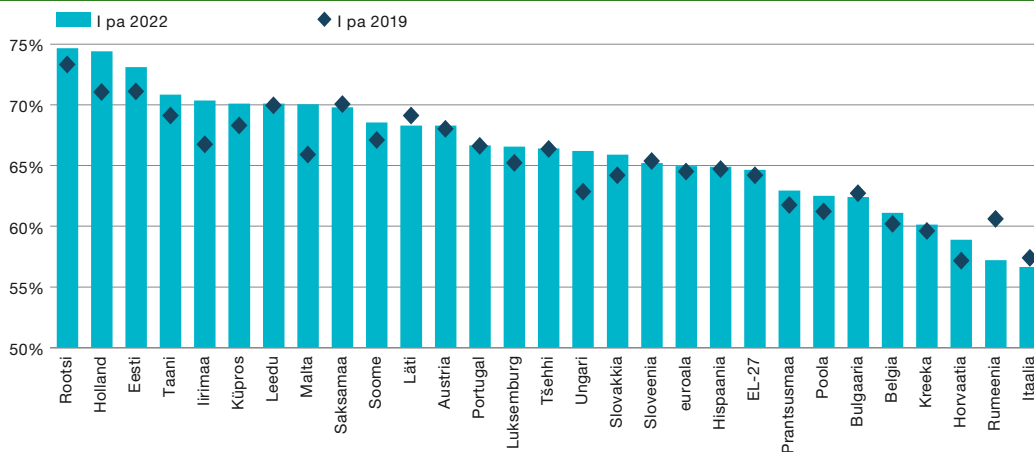
Joonis 20. Töäjõus osalemise määra aastane muutus vanuse järgi

* Muutus meetoodikas.
Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused.

Tööturul osalemise aktiivsus on Eestis üks Euroopa Liidu suuremaid (vt joonis 21). Aktiivsus on taastunud ja koroonaviiruse kriisi eelse taseme ületanud enamikus Euroopa Liidu riikides, välja arvatud Rumeenias, Lätis, Itaalias, Bulgaarias, Saksamaal ja Sloveenias.

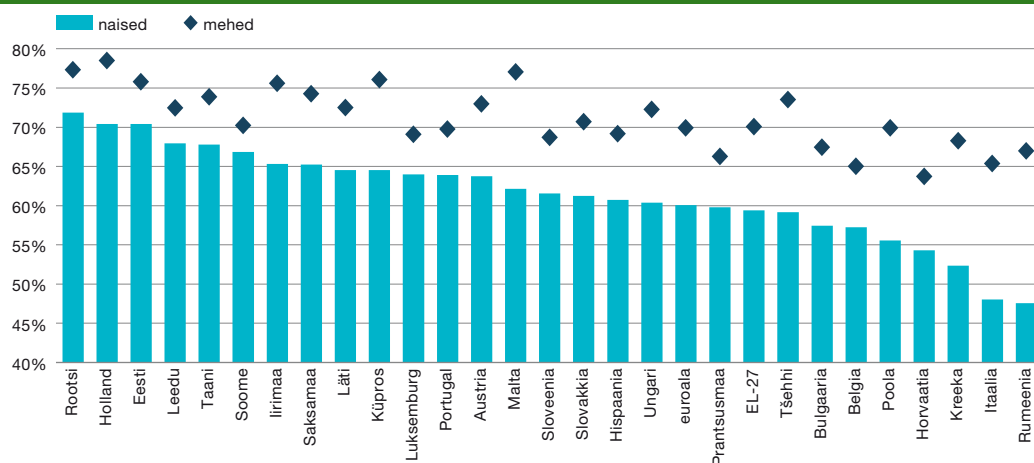
Joonis 21. 15–74aastate töäjõus osalemise määr Euroopa Liidu riikides 2019. ja 2022. aasta I poolel

Allikad: Eurostat, Eesti Panga arvutused.

Eesti on töäjõus osalemise määra poolest Euroopa tipus eelkõige tänu sellele, et meil on naiste tööturul osalemise aktiivsus teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes väga suur (vt joonis 22). Euroopa Liidus keskmisena osales selle aasta esimesel poolel tööturul 50,4% tööealistest naistest, Eestis aga 70,4%. Meist suurem on naiste tööturul osalemise aktiivsus vaid Rootsis. Erinevused meeste töäjõus osalemise määras pole Euroopa Liidus nii suured: Euroopa Liidus keskmisena osaleb tööturul 70,1% tööealistest meestest ning Eestis 75,8%. Vanuse lõikes paistab Eesti silma väga kõrge vanemaealiste naiste töäjõus osalemise määraga.

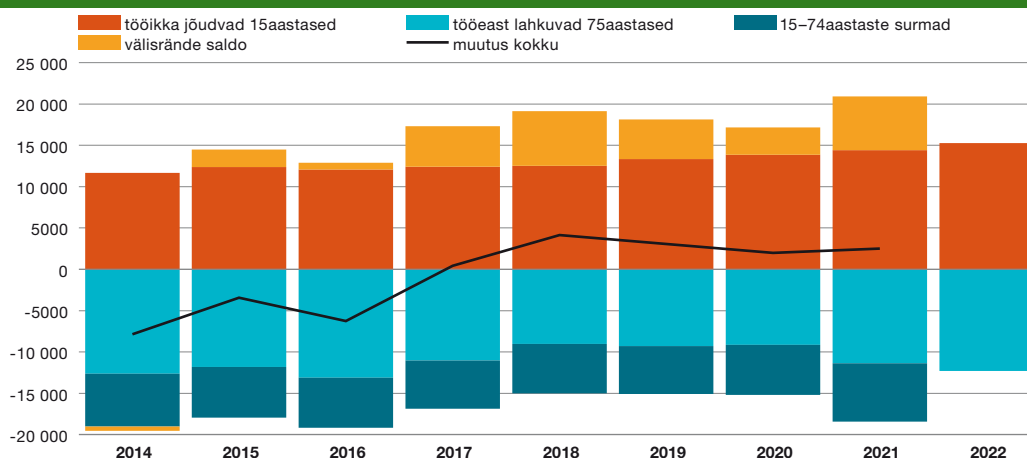
Joonis 22. 15–74aastate naiste ja meeste töäjõus osalemise määr Euroopa Liidu riikides 2022. aasta I poolel

Allikad: Eurostat, Eesti Panga arvutused.

Töäjõupakkumise teist poolt ehk tööealiste elanike arvu mõjutavad rahvastikuprotsessid. Loomuliku muutuse määrab see, kui palju noori saab tööealiseks ja kui palju inimesi jõuab vanuse tõttu tööeast pensioniikka, ning tööeas inimeste suremus. Lähiaastatel aitab tööealiste elanike arvu veidi suurendada see, et 15aastaseks saavad suurema sündimuse aastatel (2007–2010) sündinud noored. Samas hakkab nüüd tööeast lahkuma varasemast rohkem inimesi, sest 75aastaseks saavad pärast II maailmasõda sündinud elanikud (sõjajärgsed sündipõlvkonnad olid sõjaeagsetega võrreldes suuremad). Lisaks on viimasel viiel aastal tööealiste elanike arv märgatavalt suurenenud 15–74aastate inimeste positiivse rändesaldo tõttu (vt joonis 23).

Joonis 23. Tööealiste (15–74aastaste) elanike arvu muutus ja selle komponendid

Allikad: statistikaamet, Eesti Pank.

Taustinfo 3. Ukraina sõjapõgenikud Eesti tööturul

Venemaa rünnaku algusest Ukraina vastu 24. veebruaril 2022 on praeguseks möödunud kaheksa kuud ning Ukrainast on põgenenud hinnanguliselt 5 miljonit inimest. Eestis on ajutise kaitse saanud 37 000 sõjapõgenikku, piirpunktides kogutud andmete põhjal on riiki sisenenud plaaniga siia jääda veelgi rohkem inimesi. Selles taustinfos anname ülevaate sõjapõgenike käekäigust Eesti tööturul. Kui kriisi alguses oli selle kohta infot saada keeruline, siis praeguseks avaldavad mitmed institutsioonid üsna üksikasjalikku statistikat.

Eestis ajutise kaitse saanud Ukraina sõjapõgenikest olid teises kvartalis 50,9% ja kolmandas 53,8% vanuses 20–64 ning nad moodustasid 2,5% samavanusest kohalikust rahvastikust. Vanusegrupis 15–75 oli naiste osakaal oktoobri esimese nädala lõpuks statistikaameti andmete järgi 75,5%, kuid kitsamalt 20–64aastaste seas tõenäoliselt veelgi suurem. Tööturul osales registriandmete kohaselt ligi 70% ajutise kaitse saanutest, mis on kõrge näitaja, arvestades naiste osakaalu, laste rohkust ja seda, et inimesed on riiki saanud suhteliselt hiljuti. Sama vanusegrupi Eestis alaliselt elavate naiste tööturul osalemise määr on 2022. aastal tööjõu-uuringu järgi 84,4%, aga see sisaldab ka mitteametlikult töötajaid. Ajutise kaitse saanute hõive määr on aja jooksul suurenenud, kuid jääb loomulikult tublisti alla kohalike naiste ligikaudu 80%ni ulatuvale näitajale (vt tabel T3.1).

Tabel T3.1. Eestis ajutise kaitse saanud Ukraina sõjapõgenike tööturunäitajad 2022. aasta II ja III kvartalis

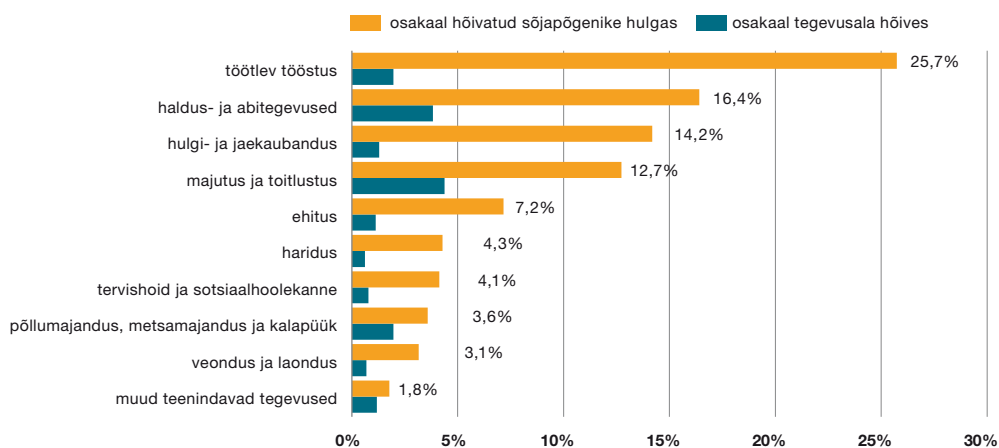
	II kvartal	III kvartal
Ajutise kaitse saanud Ukraina sõjapõgenikud kokku	19 392	31 312
neist tööealised	9875	16 845
neist registreeritud töötud	3916	4973
neist töötamise registris	3331	6543
tööjõus osalemise määr	69,5%	68,4%
hõive määr	32,5%	38,9%
registreeritud töötuse määr (registreeritud töötute osakaal hõivatute ja registreeritud töötute seas)	53,0%	43,2%

Allikad: sotsiaalministeerium, töötukassa, Eesti Panga arvutused.

Oktoobri keskpaigaks oli 15–75aastaseid tööga hõivatud sõjapõgenikke statistikaameti andmetel kokku 8400 ehk ligikaudu 1,3% kõigist töötamise registrisse kantud inimestest. Ligi veerand leidis tööd töötlevas tööstuses ning selle sektori hõivest moodustasid ajutise kaitse saanud

sõjapõgenikud 9. oktoobri seisuga 2% (vt joonis T3.1). Veel oli nende osakaal suur haldus- ja abitegevuses (16,4%), majutuses ja toitlustuses (12,7%) ning hulgi- ja jaekaubanduses (14,2%). Kõige suurem osakaal oli sõjapõgenikel majutuse ja toitlustuse tegevusala hõives, kus see küündis 4,4%ni. Ametialade lõikes leiti tööd pigem madalamat kvalifikatsiooni nõudvatel ametikohtadel. Hõivatute seas oli seadme- ja masinaoperaatoreid ning koostajaid 13%, teenindus- ja müügitöötajaid 17,1%, oskus- ja käsitöölisi 18,6% ning lihttöölisi tervelt 36,8%. Võrdluseks oli lihttöölisi kokku 9,7% hõivatutest.

Joonis T3.1. Tööga hõivatud ja ajutise kaitse saanud Ukraina sõjapõgenikud tegevusala järgi

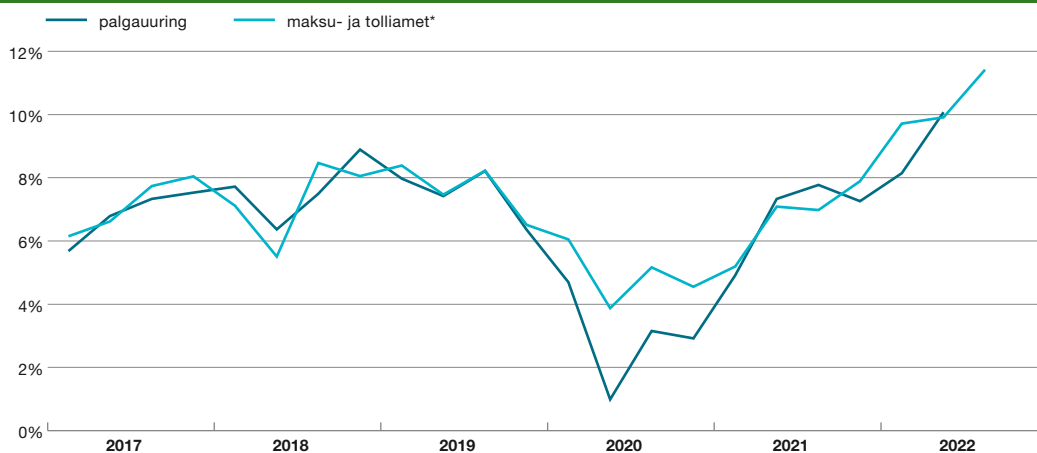
Allikas: statistikaamet.

Töötukassa andmete järgi oli oktoobri keskpaiga seisuga töötuna registreeritud ligikaudu 5800 ajutise kaitse saanud sõjapõgenikku, kes moodustasid kõikide registreeritud töötute arvust 12%. Harjumaal oli nendest 56% ning selle maakonna registreeritud töötutest 14%. Töötuna registreeritud sõjapõgenikest olid 78% naised ja tervelt 64% kõrgharidusega, mis on tunduvalt suurem osakaal kui kohalike registreeritud töötute puhul. Ligikaudu kolmveerand neist saab toetusi või hüvitisi ning enamuse osaleb tööturu koolitustel, sealhulgas keeleõppes. Alates kriisi algusest on töötukassa kaudu tööd leidnud umbes 4200 sõjapõgenikku ehk ligikaudu 50% samal perioodil hõivatutest.

KESKMINE PALK

Palgakasv 2022. aasta esimeses pooles hoogustus ja ulatus palgauuringu järgi esimeses kvartalis 8,1%ni ning teises kvartalis 10,1%ni. Ka maksu- ja tolliameti andmed keskmise deklareeritud palga kohta näitasid kasvu kiirenemist 10% ligidale teises kvartalis ja kahe kuu andmete põhjal veidi üle 11%ni kolmandas kvartalis (vt joonis 24). Jõudsat palgakasvu soodustas jätkuvalt tugev nõudlus tööjõu järele – pidurduva majanduskasvu mõju jõuabki tööturule mõningase hiline misega. Lisaks kandub palkadesse tõenäoliselt mõningal määral üle ka tarbijahindade kasvu hüppeline kiirenemine, mis sai alguse juba 2021. aasta viimases kvartalis. Taustinfos 4 uuritakse lähemalt, kas Eestis on võimalik tuvastada inflatsiooni muutuste mõju palgakasvule.

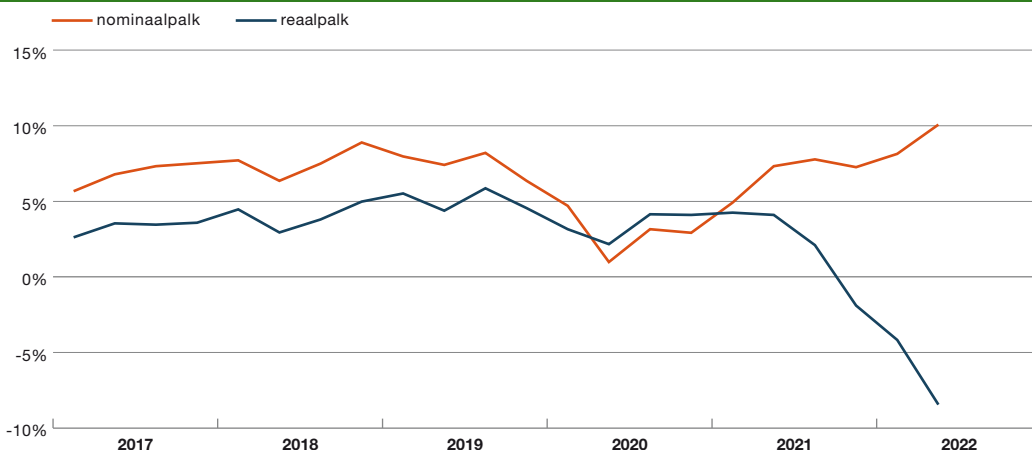
Joonis 24. Keskmise palga muutus aastavõrdluses

* 2022. aasta III kv lähend on leitud augusti ja septembri väljamaksete põhjal.
Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

Hoolimata nominaalpalga kasvu kiirenemisest süvenes 2022. aasta jooksul keskmise palga ostujõu kahanemine, kuna inflatsioon hoogustus energia hinnatõusu tõttu. Reaalpalk, milles on arvesse võetud raha ostujõu muutust tarbijahindade inflatsiooni tõttu, vähenes 2022. aasta teises kvartalis aastavõrdluses 8,5% (vt joonis 25). 2009–2011. aastatel, kui reaalpalk viimati kahanes üleilmse finantskriisi mõjul, ulatus kahanemine maksimaalselt 5,8%ni kriisieelsest tipust madalpunktini mõõtes. Arvestades 2022. aasta kolmanda kvartali tarbijahindade kasvu ning juba teadaolevat deklareeritud palgatulu suurenemist, võib prognoosida, et kolmandas kvartalis süveneb reaalpalga kahanemine veelgi.

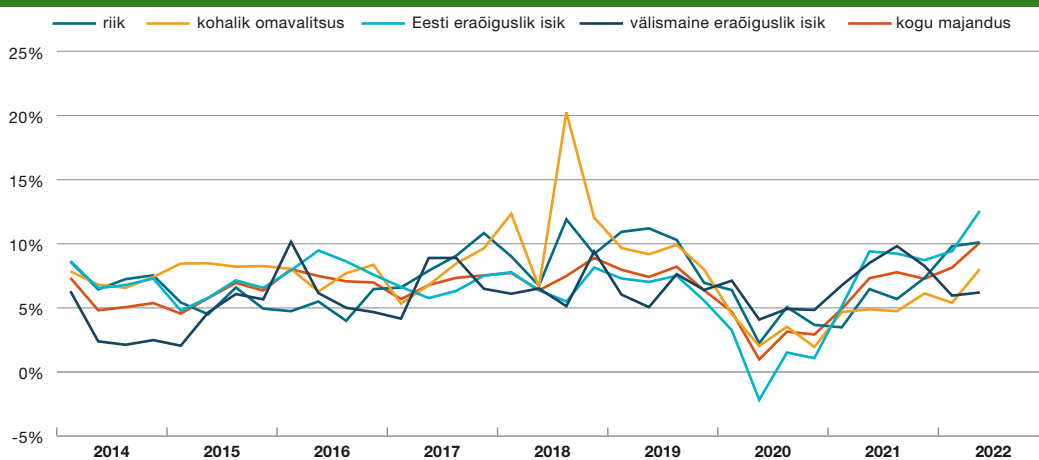
Joonis 25. Keskmise nominaal- ja reaalpalga muutus aastavõrdluses

Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

Keskmine palk kasvas tööandja omaniku arvestuses 2022. aasta esimeses pooles kõige kiiremini Eesti omanikega ettevõtetes. Seal palk ka kahenes koroonaviiruse kriisi käigus kõige enam. Välismaiste omanikega ettevõtetes toimus 2021. aastal palgataseme tõus, mis 2022. aastal vaibus. Tugevat mõju palgatasvu kiirenemisele avaldas aga avalik sektor, kus enamikus asutustes otsustatakse töajookulu kasv järgmise aasta eelarvet planeerides ja seega jõuab palgatasv sinna viitajaga. Nii oli kriisijärgsel, 2021. aastal avaliku sektori palgatasv aeglane ja selle võrra oli kasvusurve 2022. aastal suurem (vt joonis 26), sest valitsusasutused konkureerivad tööturul erasektoriga ning palgataseme mahajäämus erasektorist tekitab probleeme töötajate hoidmisel. Avaliku sektori palgatasv töötab tulla ka 2023. aastal jõuline, sest 2023. aasta eelarvet koostades on juba praeguseks otsustatud palku hüppeliselt järele aidata mitmes valdkonnas: hariduses, siseturvalisuses ja kultuuris.

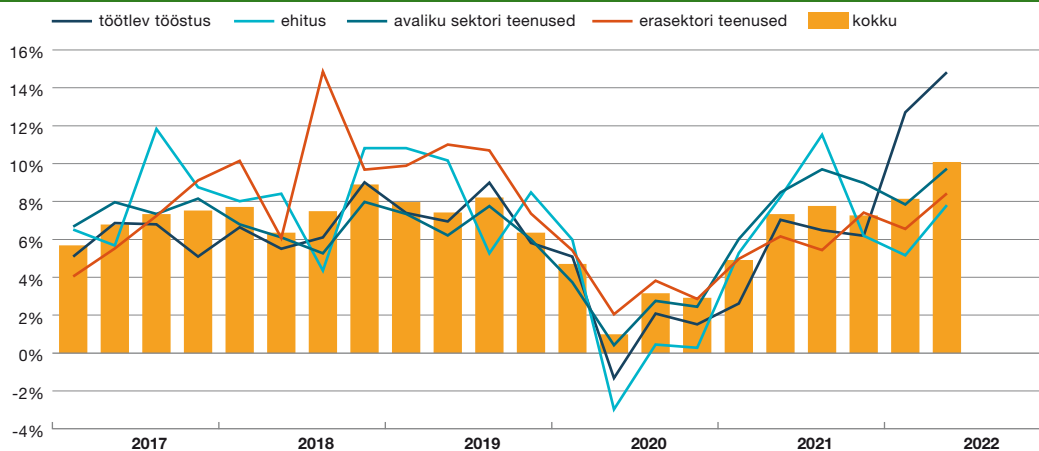
Joonis 26. Keskmise brutokuupalga muutus tööandja omaniku järgi

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused.

Tegevusalade lõikes kiirenes palgatasv töötlevas tööstuses, aastavõrdluses ligi 15%ni (vt joonis 27). Samas maksu- ja tolliameti andmete järgi kasvas selle tegevusala töötajate keskmine deklareeritud palk 10%, nagu ka majanduse keskmine. Kõige enam tõusis keskmine palk ikka veel kriisist taastuvas ning keskmisest tagasihoidlikuma palgatasemega majutuse ja toitlustuse tegevusalal, aastavõrdluses pea 20%.

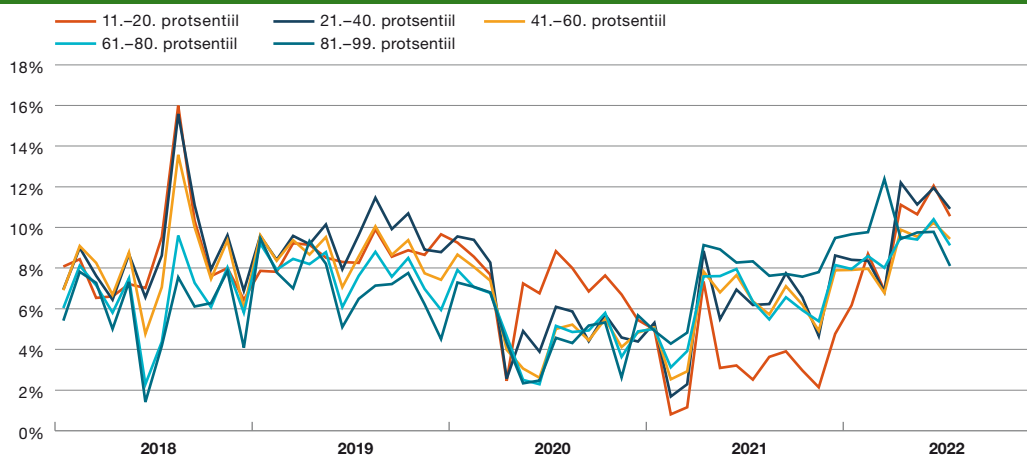
Joonis 27. Keskmise palga muutus aastavõrdluses

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused.

Tänu miinimumpalga 12% tõusule ja tõenäoliselt ka hoogsale palgatasvule majutuses ja toitlustuses kiirenes 2022. aastal keskmise palga mediaanist madalamate palgaprotsentide kasv (vt joonis 28). Seega hakkas palgade ebavõrdsus maksu- ja tolliametile esitatud deklaratsioonide andmete põhjal taas kahanema. Samas kiirenes palgatasv 2022. aastal siiski terve palgajaootuse lõikes.

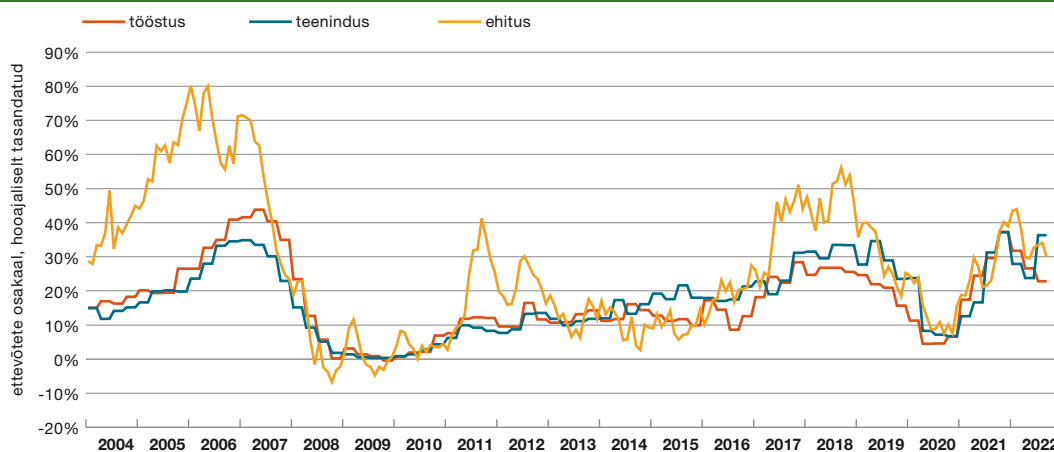
Joonis 28. Palgaväljamakse aastane muutus üle palgajaotuse

Allikad: maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused.

Konjunktuuriinstituudi küsitluse järgi leevenes tunnetatud tööjõupuudus koos majanduskeskkonna nõrgenemise ja hõiveootuste pessimistlikumaks muutumisega töötlevas tööstuses ja ehituses (vt joonis 29). Seevastu teenindussektoris taastus suve lõpukuudel tunnetatud tööjõupuudus ajaloolisele kõrgtasemele pärast ajutist kahanemist sõja puhkemise järel. Mõnevõrra võib tööjõupuuduse tunnetust leevendada töötlevas tööstuses ka Ukraina sõjapõgenike tööturule tuleku mõjul suurenenud tööjõupakkumine. See pole aga tõenäoline ehitussektori puhul, sest töötamise registri andmete järgi on seal tööd leidnud vaid vähesed sõjapõgenikud.

Joonis 29. Tööjõupuudus kui peamine tootmist takistav tegur

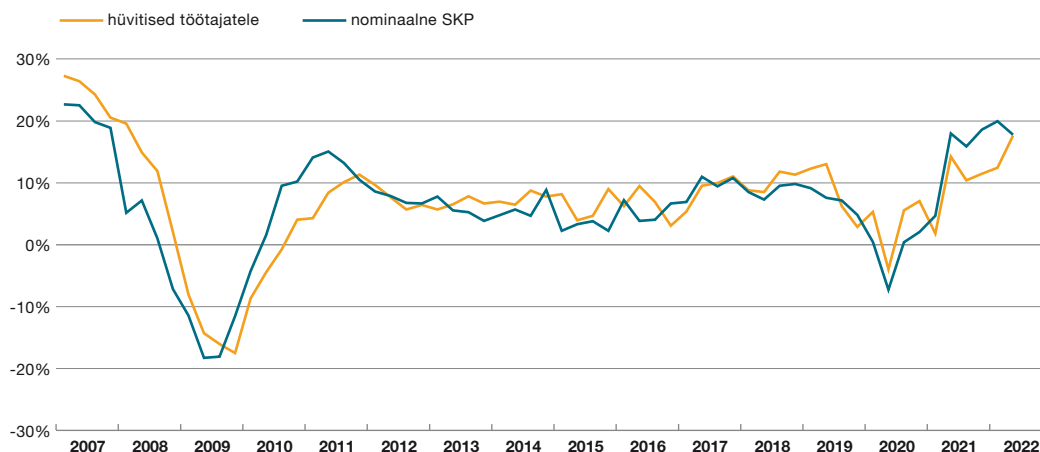

Allikas: Euroopa Komisjon.

2021. aasta teist poolt iseloomustas kasumite taastumine pärast kriisi, mis oli võimalik tänu tootmismahu kasvule ning aasta lõpus ka toodetud kaupade ja teenuste hinnatõusule. Palgakasvu kiirenemine 2022. aasta esimeses pooles koos hõive jõudsa kasvuga kiirendas majanduse palgafondi kasvu teiseks kvartaliks 18%ni ja kasumlikkuse taastumine pidurdus (vt joonis 30).

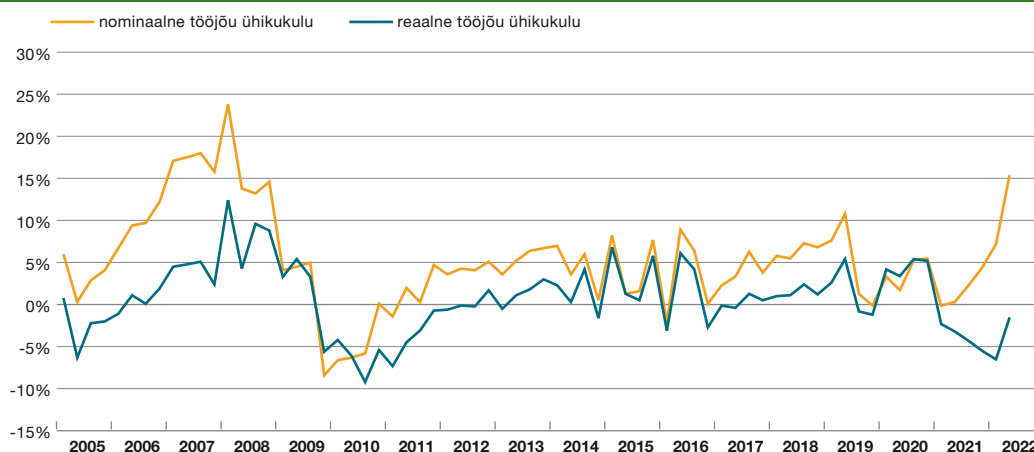
Reaalse tööjõu ühikukulu kasv mõõdab palga ja tööjõu tootlikkuse suhte muutumist ajas. Kui 2021. aastal kasvas tööjõu tootlikkus kiiremini kui palk, siis 2022. aastal on see kiiresti muutumas (vt joonis 31). Osaliselt on see selgitatav majandustsükliga: majandusaktiivsus on nõrgenemas, kuid ettevõtted on just oma töötajate arvu jõudsalt suurendanud. Samal ajal kandub hinnakasvu kiirenemine erinevatel põhjustel aegamisi edasi palkadesse. Eestis toodetud ühe ühiku lisandväärtuse kohta on tööjõukulu märgatavalt

Joonis 30. Palgafondi ja majanduse nominaalkasv

Allikas: statistikaamet.

Joonis 31. Töäjõu ühikukulu muutus

Allikas: statistikaamet.

kasvanud, nagu nähtub nominaalse töäjõu ühikukulu kasvust. Seda näitajat peetakse oluliseks konkurentsivõime indikaatoriks. Samas määrab konkurentsivõime tegelikult ära see, kuidas muutub tootmise hind majanduses konkurentide suhtes. Kuna sisendihindade tõus ei puuduta üksnes Eestit, vaid on laiaulatuslik, siis ei pruugi Eesti ettevõtete olukord välisurgudel halveneda.

Taustinfo 4. Tarbijahindade kasvu ja palgakasvu seos Eestis

On levinud vaade, et tootlikkuse kasvust kiirem palgakasv võib kaasa tuua hinnatõusu, sest ettevõtjad püüavad suurenenud tootmiskulusid tootehinda edasi kanda. Samas võib seos kehtida ka teistpidi: tarbijahindade kasv võib panna töötajad jõulisemalt palgatõusu nõudma elatustaseme languse kompenseerimiseks.

Eesti ettevõtetes esineb väga vähe palkade automaatset hinnakasvuga indekseerimist, kuid levinud on mitteformaalne palgatõusude sidumine hinnatõusuga.⁷ Kui töötute toetusi ja hüvitisi indekseeritakse inflatsiooniga, siis see tõstab kaudselt inimeste reservatsioonipalka. Juhul kui töötajatel on piisavalt läbirääkimisjõudu, näiteks väikse tööpuuduse korral, võib hinnatõus ka üsna kiirelt ja/või suures osas palkadesse üle kanduda. Sellisel juhul võib ees oodata n-ö teise ringi hinnatõusu efekt, kui ettevõtjad proovivad palgatõusu omakorda hindadesse üle kanda.

⁷ Euroopa Keskpang (2009). Wage Dynamics in Europe Final Report of the Wage Dynamics Network (WDN).

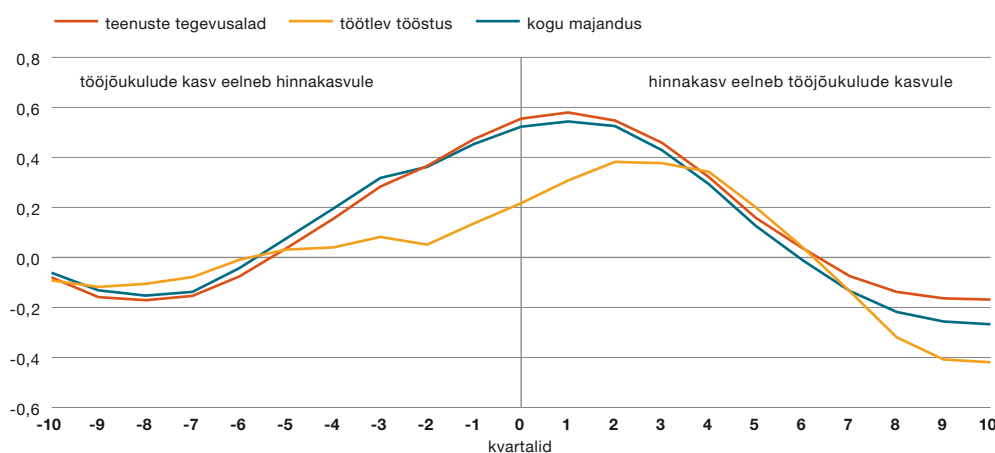
Erialane kirjandus ei ole üksmeelne, kas tööjõukulude kasv ennetab hinnatõusu või järgneb sellele. Samuti puudub üksmeel nende kahe näitaja seose tugevuse suhtes.⁸ Et seoste suund ja tugevus võib riigiti ja isegi ajas palju erineda, uurime selles taustinfos, kas ja kui tugevalt on tarbijahindade aastakasv Eestis üle kandunud tööjõukulude ehk tootlikkuse kasvuga korrigeeritud palkade aastakasvu viimase kahe kümnendi põhjal.

Korrelatsioon hinna- ja palgakasvu vahel

Ristkorrelatsioon hinnakasvu ja palgakasvu on väga lihtne vahend „ennetab-järgneb“ struktuuri uurimiseks. Kui hinnakasv on minevikus usaldusväärselt ennetanud tööjõukulude kasvu, siis tugevaim ristkorrelatsioon peaks esinema kvartali t hinnakasvu ja sellele järgnevate kvartalite tööjõukulude kasvu vahel.

Vaadates korrelatsiooni hinnakasvu ja tööjõukulude kasvu vahel aastatel 2001–2022, ilmneb, et majanduses tervikuna ja teenuste sektoris esineb tugevaim korrelatsioon hinnakasvu ja tööjõukulude kasvu vahel kas samas kvartalis või paar kvartalit pärast hinnakasvu (vt joonis T4.1). Tööjõukulu kasv ja mineviku hinnakasvu vaheline seos näib olevat veidi tugevam kui seos hinnakasvu ja mineviku palgakasvu vahel. Töötlevas tööstuses on palgakasvu ja tarbijahindade kasvu seos märksa nõrgem kui teenindussektoris. See on loogiline, sest eksportivas sektoris on ettevõtted pigem hinnavõtjad, mitte hinnakujundajad. Üldiselt näitavad vaadeldud perioodi andmed seda, et hinnakasvul tundub olevat Eestis rohkem informatsiooni tööjõukulude tulevase muutuse kohta kui tööjõukulude muutusel hinnakasvu kohta.

Joonis T4.1. Tööjõukulude ja tarbijahindade kasvu vaheline ristkorrelatsioon

Allikad: Eurostat, Eesti Panga arvutused.

Grangeri kausaalsus

Täiendav lihtne võimalus hinnata, kas hinnakasv eelneb tööjõukulude kasvule ja/või tööjõukulude kasv hinnakasvule, on Grangeri kausaalsuse test. See näitab, kas üks andmerida pakub kasulikku informatsiooni teise andmerea prognoosimiseks. Kogumajanduse puhul võib Grangeri testi tulemuste põhjal öelda, et 90% tõenäosusega saab kõrvale jätta nullhüpoteesi, et tarbijahindade kasv ei aita tööjõukulude kasvu prognoosida ning et tööjõukulude kasv ei aita tarbijahindu prognoosida (vt tabel T4.1). Erinevate sektorite lõikes on tulemused mitmekesisemad. Tööjõukulude arengusuundumused sektorites eraldi ei paku infot tarbijahinna muutuse arengu kohta, samas kui tarbijahindade kasv siiski pakub infot tööjõukulude arengu kohta teeninduse ja töötleva tööstuse tegevusaladel.

⁸ Vt nt Elena Bobeica, M. Ciccarelli, I. Vansteenkiste (2019). The link between labor cost and price inflation in the euro area. EKP üldtoimetised.

Tabel 4.1. Grangeri kausaalsuse p-väärtus muutujate aastakasvude vahel

Sõltumatu muutuja	Sõltuv muutuja			
	(1)	(2)	(3)	(4)
ÜTHI aastakasv (1)	x	0,0995	0,0915	0,0370
Tööjõukulude kasv kogu majanduses (2)	0,0029	x	x	x
Tööjõukulude kasv teenuste tegevusalal (3)	0,1976	x	x	x
Tööjõukulude kasv töötlevas tööstuses (4)	0,1300	x	x	x

Märkus. Nullhüpoteesiks on, et muutujate vahel puudub Grangeri kausaalsus.

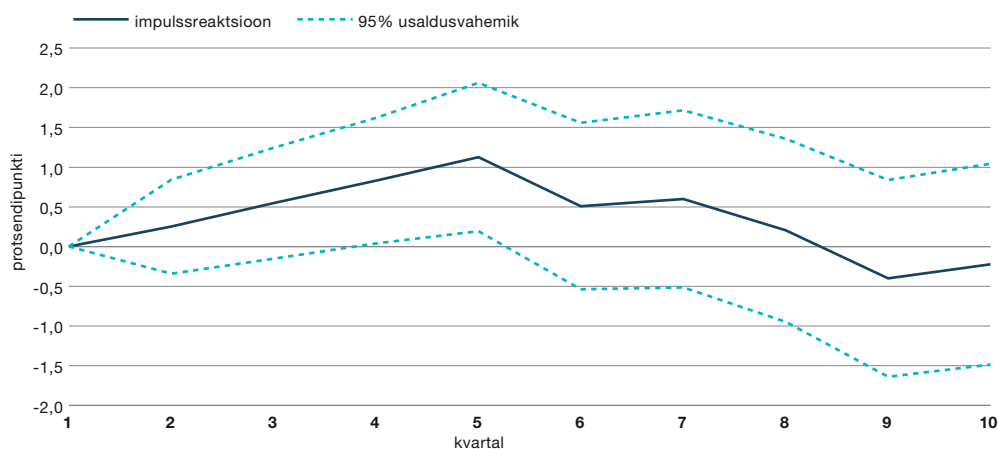
Hinnakasvušoki mõju palgakasvule SVAR-mudel

Inflatsioonišoki mõju palkadele saab lisaks lihtsale korrelatsioonide vaatlemisele ja Grangeri kausaalsuse testidele hinnata struktuurse vektorautoregressiivse (SVAR) mudeli abil. Mudelis on kasutatud kvartaalseid andmeid 2001. aasta esimesest kvartalist kuni 2021. aasta neljanda kvartalini.

Kaasatud muutujad on Eesti reaalse SKP aastakasv, tööpuuduse määr (et võtta arvesse tööturu seis), tööjõukulude aastakasv ja tarbijahindade aastakasv. Selleks et uurida erinevate šokkide mõju, on esmalt tarvis need identifitseerida. Selleks on kasutatud Cholesky meetodit, mis sisuliselt tähendab majandusteooriale tuginedes eelduste tegemist selle kohta, kas šokk mingile muutujale saab samal perioodil teisi SVAR-mudeli muutujaid mõjutada või mitte. Mudeli eeldused on järgmised: 1) SKP kasv reageerib viitajaga kõigi teiste tunnuste šokkidele, kuid SKP kasv ise mõjutab kõiki teisi muutujaid samal perioodil; 2) tööjõupuudus reageerib samal perioodil SKP kasvule, kuid tööjõukulude ja hinnakasvule reageerib viitajaga; 3) tööjõukulude kasv reageerib inflatsioonile viitajaga, kuid teistele muutujatele samal perioodil; 4) tarbijahindade kasv reageerib teistele muutujatele samal perioodil.

Joonisel T4.2 kajastuvad tööjõukulude kasvu reaktsioon Eesti tarbijahindade aastakasvu šokile ja selle 95% usalduspiirid. Šoki suuruseks on 1 standardhälve ehk inflatsiooni 2,79protsendipunktiline tõus. Kui tarbijahindade kasv suureneb perioodil 1 ühe standardhälbe võrra, siis tehtud eelduste tõttu pole selsamal perioodil tööjõukulude kasvule mõju, aga järgnevatel perioodidel kiirendab hinnasokk tööjõukulu kasvu ja mõju tipp saabub neli kvartalit pärast šokki. Tööjõukulude aastakasv kiireneb siis 1,13 protsendipunkti ning mõju on statistiliselt oluline. Edasistel perioodidel muutub hinnatõusu mõju palgakasvule statistiliselt ebaoluliseks.

Joonis T4.2. Tööjõukulude aastakasvu reaktsioon tarbijahindade kasvu šokile, kogu majandus

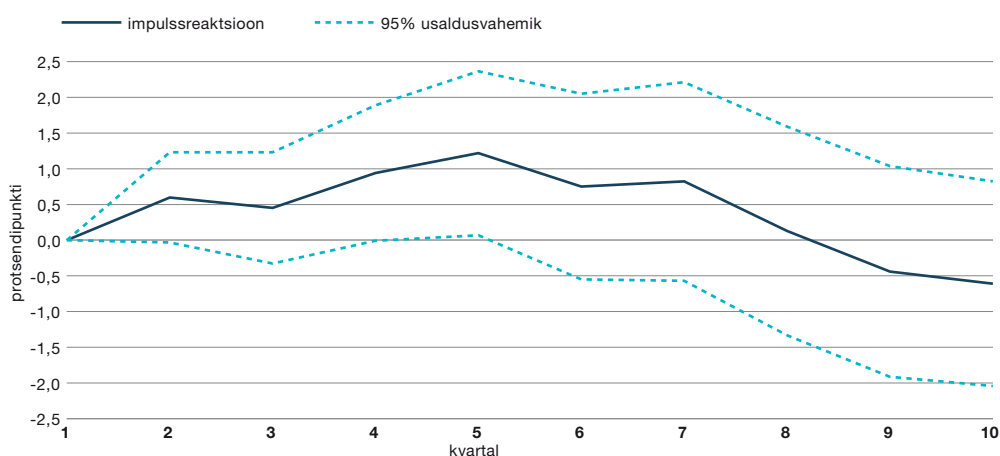

Märkus. Tarbijahindade kasvu šokk on ühe standardhälbe suurune. Allikad: Eurostat, Eesti Panga arvutused.

Kui võrrelda kiirema ja madalama inflatsiooniga perioode, siis tööjõukulude kasv reageerib tarbijahindade tõusule statistiliselt oluliselt just kiire inflatsiooni korral ning madala hinnakasvu korral tööjõukulude kasvu reaktsioon hinnatõusule puudub. Koostatud mudel võimaldab hinnata ka palgašokkide mõju tarbijahindade kasvule. Hindade reageerimine tööjõukulude kasvule on kiirem (statistiliselt oluline juba järgmises kvartalis pärast tööjõukulude kasvu šokki), aga tugevuselt väiksem ning kaob pärast viiendat kvartalit.

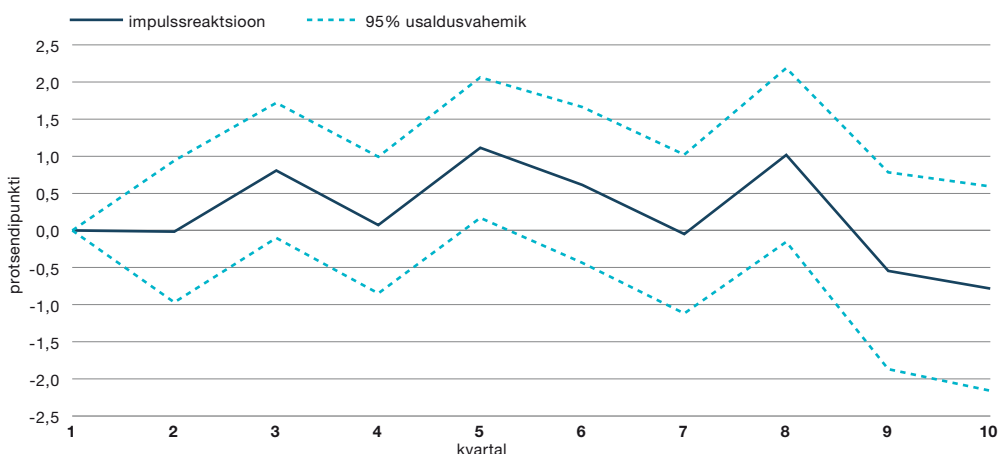
Hinnates sama mudelit ja asendades kogumajanduse palgakasvu töötleva tööstuse või teenindussektori omaga, osutub, et kogumajanduse hinnatud mõju tuleneb peamiselt teenindussektorist (vt joonis T4.3). Teenuste sektoris saabub hinnatõusu šoki järel statistiliselt oluline mõju tööjõukulude kasvule varem, juba teise kvartali pärast, töötlevas tööstuses aga alles aasta pärast šokki (vt joonis T4.4). Seega kandub hinnakasv Eestis palgakasvu üle pigem suletud sektoris. Avatud sektori tööjõukulud reageerivad vähem ja aeglasemalt.

Joonis T4.3. Tööjõukulude aastakasvu reaktsioon tarbijahindade kasvu šokile, teenuste sektor

Märkus. Tarbijahindade kasvu šokk on ühe standardhälbe suurune.
Allikad: Eurostat, Eesti Panga arvutused.

Joonis T4.4. Tööjõukulude aastakasvu reaktsioon tarbijahindade kasvu šokile, töötlev tööstus

Märkus. Tarbijahindade kasvu šokk on ühe standardhälbe suurune.
Allikad: Eurostat, Eesti Panga arvutused.